

नमो तस्मै भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स

आनन्दभूमि

THE ANANDA-BHOOMI
(BUDDHIST MONTHLY)

(सथागतद्वारा ह्वाभिमानी खेमा महारानीलाई रूप अनित्यता बारे बोधे गराउनु हुँदै)

एक प्रतिको ३।

वार्षिक ग्राहक शुल्क ३०।

आजीवन ग्राहक शुल्क ३००।

बुद्धसम्बत् २५३४

लहुतिपुन्ही

विक्रमसम्बत् २०४७

चैत्र

नेपालसम्बत् १९९९

चउलाश्व

1991 A. D.

March

वर्ष १८

अंक १२

Vol. 18

No. 12

‘आनन्दभूमि’ को नियम

- १) “आनन्दभूमि” आनन्दकुटीविहारगुठीद्वारा प्रकाशित हुने पहिलो बुद्धधर्म सम्बन्धी मासिक पत्रिका हो। यो प्रत्येक पूर्णिमाको दिनसम्ममा निस्कनेछ। यसको आजीवन ग्राहकशुल्क रु. ३००।- र वार्षिक ग्राहकशुल्क रु. ३०।- छ। जुनसुकै महिनामा पनि ग्राहक बन्न सकिन्छ। एक प्रतिको रु. ३।- मात्र।
- २) यो आनन्दकुटीविहारगुठीको मुखपत्र हो। यसमा बुद्धधर्मसँग सम्बन्धित विषय छापिनेछ।
- ३) लेखकद्वारा प्रकट भएका कुनैपनि विचारमा लेखको उत्तरदायित्व लेखकमै हुनेछ, सम्पादकमण्डल हुनेछैन।
- ४) लेखकले नेपाली, नेपालभाषा, अंग्रेजी र नेपालका अरू गुरुङ आदि भाषामध्ये कुनैपनि भाषामा लेखि-पठाउन सकिन्छ र पठाइएको लेख फिर्तापठाउने व्यवस्था गर्न नसकिने भएको ले प्रतिलिपि आफूसँग राखि-पठाउनु वाञ्छनीय छ। अंग्रेजी बाहेक अरू कुनैपनि भाषाको लिपि देवनागरी हुनुपर्दछ।
- ५) लेख पठाउँदा पूरा साइजको कागजमा एकपट्टिमात्र लेखेर पठाउनुपर्नेछ। कार्बोनहाली उतारिएको प्रतिलिपि लेखलाई स्थान नदिन सकिनेछ।
- ६) ग्राहकशुल्क, विज्ञापन तथा प्रबन्ध सम्बन्धी पत्र व्यवस्थापकको नाउँमा आनन्दभूमिकार्यालयमा पठाउनुपर्छ। पत्रव्यवहार गर्दा आफ्नो ग्राहकसंख्या तथा नाम ठेगाना राम्ररी लेखिएको हुनु जरूरी छ। ठेगाना हेरफेर भएमा व्यवस्थापकलाई सूचना दिनुपर्छ र पत्रिका समयमा नपुगे लिखित सूचना दिने गर्नुपर्दछ।
- ७) कुनैपनि लेख प्रकाशित गर्ने वा नगर्ने अधिकार सम्पादकमै रहनेछ।

आनन्दकुटी विहारगुठीद्वारा प्रकाशित बुद्धजीवनी, बुद्धकालीन ग्रन्थहरू, बुद्धधर्म सम्बन्धी अन्य पुस्तक वा बौद्ध मासिक आनन्दभूमिको ग्राहक बन्न चाहेमा, साथै बौद्धकुण्डाको आवश्यक भएमा निम्न स्थानमा सम्पर्क राख्नुहोला।

संघाराम भिक्षु तालीम केन्द्र, लुती, ढल्को, क्षेत्रपाटी

विषयसूची

१. बुद्धवचन	१	१०. सम्पादकलाई चिठी	१७
२. सम्पादकीय	२	११. Are we living by Zen	१८
३. प्रतीत्यसमुत्पाद सिद्धान्त : एक सिंहावलोकन	३	१२. संघदान	२२
४. केही ऐतिहासिक तथ्यहरू	५	१३. बुद्धया न्हापांम्ह शिष्य कौण्डिन्य महास्थविर	२४
५. नेपाल अधिराज्यको संबिधान २०४७ . . .	७	१४. विश्वासय लाइगु घाः	२६
६. भिक्षु जगदीश काश्यप	६	१५. भ्रमयात चीकाः शान्ति काये नु !	२७
७. विश्व वन्धुत्व र विश्वशान्ति	१३	१६. बुद्धया अन्तिम वचन	२८
८. बालकको अठोट	१६	१७. ध्यानं चायेकि	२९
९. बुद्धस्तुति	१६	१८. बौद्ध गतिविधि	३०

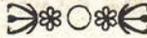

आनन्दभूमि

प्रधान-सम्पादक
भिक्षु अश्वघोष

व्यवस्थापक
भिक्षु मैत्री

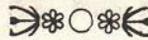
सम्पादक
सुवर्ण शाक्य
फोन नं. २-१२८५५

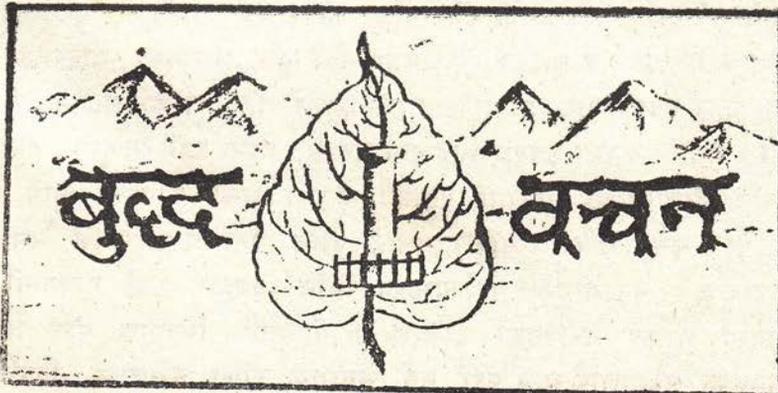
प्रकाशक
आनन्दकुटीविहारगुठी
आनन्दकुटी, काठमाडौं

कार्यालय
'आनन्दभूमि'
आनन्दकुटीविहार
पोस्टबक्स नं. ३००७
एवयम्भू, काठमाडौं
फोन नं. २-७१४२०

नगर-कार्यालय
'संघाराम'
भिक्षु-तालीम-केन्द्र
क्षेत्रपाटी, ढल्को,
काठमाडौं ।
फोन नं. २-१५०२०

लाज मान्न नहुने ठाउँमा लाज मान्ने र लाज मान्नुपर्ने ठाउँमा लाज
नमानी मिथ्यादृष्टि गृहण गर्ने जीव दुर्गतिमा पुग्दछ ।

बौद्धजगत्

बुद्धको उपदेशलाई अनुसरण गरी बुद्ध शरणं गच्छामिको प्रार्थना गर्ने सबै बौद्धमा गनिन्छ । बौद्धहरूको मूल थलो एशिया महाद्वीप हो । आजकाल विश्वभरि नै बौद्धहरू छरिएर रहेका छन् । बौद्ध कुनै जाति होइन, यो त धर्मानुयायीको कुरा हो । यसैले यसभित्र देशदेशावर र जातजातिका मानिसहरू छन् ।

बौद्ध हुनलाई कुनै प्रकारको धर्म परिवर्तन गर्नुपर्दैन न त कुनै प्रकारको प्रमाणपत्र नै चाहिन्छ । बुद्धको उपदेशलाई अनुसरण गर्नासाथ त्यो बौद्ध हुन्छ । बुद्धको उपदेश सरल छ, साधारण जनमानसले बुझ्न सक्छ । साधारण मानिसले बुझ्न सक्ने व्यावहारिक कुरा मानिस र मानिसको समाजलाई अत्युपयोगी छ । एउटा कुरा यहाँनिर भन्नु आवश्यक छ कि बुद्धे पनि व्यवहारमा बस्न ज्यादै कठिन छ । एउटा उदाहरण लिऊँ कि बुद्धको उपदेश अनुसार फूठो बोल्नुहुन्न । विचार गर्नुस् कि फूठो नबोली बस्ने अठोट कसले गर्न सक्छ । समाज व्यवहारले त्यसलाई फूठो बोलाउँछ । फूठो नबोली त्यो टिक्नै सक्दैन र फूठो बोलिहाल्छ । बुद्ध व्यावहारिक हुनाले फूठो बोल्नुपर्ने ठाउँको पनि उनले व्याख्या गरेका छन् । यस अर्थले हेर्दा सरल बस्तु फुन् दुर्लभ हुँदोरहेछ भन्ने बुझिन्छ । बुद्धधर्मलाई राम्ररी नियाल्नेहरूका लागि बुद्धधर्म ज्यादै कठिन कुरा पनि हो । यसका विनय नियमहरू सितिमितिका छैनन् । यसका ज्ञानपक्ष ज्यादै गहन छ । सर्वसाधारणले यसतिर लागेर बुद्धोपदेशलाई ग्रहण गरी व्यवहारमा उतार्नु सजिलो भने छैन ।

यसरी सरल र गहन दुबैमार्गलाई आत्मसात् गरी बुद्धको पछि लाग्ने सबै बौद्ध हुन् । कुनै जन्म-जात बौद्ध छन् भने कुनै पूर्णरूपेण अनुयायी बनेर बौद्ध बनेका छन् । बुद्धको उपदेशको वास्तविकता हेर्ने हो भने कर्मकाण्डरहित धर्म नै बुद्धधर्म हो । वर्तमानमा जुन प्रचलनमा आइरहेका कर्मकाण्डहरू छन्, त्यो यथार्थतः हिन्दू संस्कारबाट प्रेरित वा गृहस्थीहरूले हिन्दू संस्कारलाई त्याग गर्न नसकेको उदाहरण मात्र हो । तथापि बुद्धको उपदेश भन्दै कर्मकाण्डमा लिप्त रही आफूलाई बौद्ध मान्ने नै यहाँ घेरै छन् । जेभएपनि कर्मकाण्डलाई बिस्तारै हटाउँदै बुद्धको सच्चा मार्गतिर जाने कोशिश बौद्ध जगत्ले गर्नुपरेको छ । कर्मकाण्डले अन्धविश्वासलाई पुष्टि गर्नेमात्र होइन कि समाजमा आर्थिक दुर्बलता पनि ल्याइदिन्छ । गृहस्थीहरूले कर्मकाण्डका विधि-व्यवहार गर्दा गृहत्यागी भिक्षुहरूलाई पनि त्यस्तो कार्यमा संलग्न गराइएको देखिन्छ । गृहत्यागी भिक्षुहरू पनि अपना उपासक उपासिका गृहस्थीहरूको इच्छालाई मात्र पूरा गर्ने मनशाय राखि कर्मकाण्ड विपरितको आफ्नो उद्देश्य रहेतापनि औपचारिकता पूरा गर्न विवश देखिएका छन् । यस परिस्थितिले गर्दा बौद्ध जगत्ले कर्मकाण्डका संस्कारहरूलाई त्याग गरी सच्चा बौद्ध बन्ने तर्फ अभिमुख हुनु बाञ्छनीय छ ।

प्रतीत्यसमुत्पाद सिद्धान्त : एक सिंहावलोकन

□ भिक्षु सुशोभन

राजकुमार सिद्धार्थ आपन प्रयत्नद्वारा भगवान् बुद्ध भएर मानव इतिहासमा सूर्य जस्तै चम्किरहेको छ । उनको सफल जीवनी सम्बन्धी कुरा सुनेर वा पढेर अनगिन्ती मानिसहरूले मानव कल्याणकारी कार्यमा समर्पित भएर गए । भारत, श्रीलंका, थाइलाण्ड, म्यानमार, चीन र जापान जस्ता अत्यधिक बौद्ध दर्शनबाट प्रभावित जनताहरू भएका देशहरूको इतिहास पढ्दाएर हेरेमा यो कुरा स्पष्ट हुन्छ । फेरि, सच्चा बौद्धहरू बुद्धको व्यक्तित्वबाट प्रभावित भएर आफू पनि बुद्ध जस्तो कर्णामय र बुद्धिबान् बन्नसके कस्तो हुँदोहोला भन्ने अभिलाषा राख्ने गर्दछन् । कोही व्यक्ति स्वयं बुद्ध हुन नसकेतापनि एक सच्चा अनुयायी भएर मनुष्यजन्म सार्थक गर्ने उद्देश्य राखेर बाँचिराखेका हुन्छन् । त्यसैले कुनै पनि व्यक्ति कसरी बुद्ध हुन सकिन्छ र उसमा के के लक्षण वा गुणहरू हुनुपर्छ भन्ने कुरामा आम बौद्धहरूको ध्यान आकर्षण हुनु स्वाभाविक हो । बौद्ध वांग्मय त्रिपिटक अध्ययनको आधारमा यो विषयलाई लिएर यसरी निष्कर्षमा आउन सकिन्छ ।

१) बुद्ध हुन चाहने व्यक्तिले बुद्ध हुन बृद्ध संकल्प गर्नुपर्छ ।

२) कुनै एक बुद्धको सम्मुख उसले आफ्नो प्रबल इच्छा प्रकट गर्दा भविष्यमा तिम्रो बुद्ध हुनेछ छौ भन्ने आश्वासन पाउनुपर्छ ।

३) दान-शील-प्रज्ञादि दश पारमिता गुणहरू क्रमशः परिपूर्ण गर्नुपर्छ ।

४) उहाँले अन्तिम जन्ममा मनुष्यकं कोखमा जन्म लिएर बुद्धत्व प्राप्त गर्नुपर्छ ।

५) बुद्धत्व प्राप्त गर्न तीन प्रकारका ज्ञानहरू क्रमशः प्राप्त गर्नुपर्छ । ती हुन् क) पूर्वजन्म सम्बन्धी ज्ञान, ख) प्राणीहरूको उत्पत्ति र मरण सम्बन्धी ज्ञान ग) आश्रवक्षय ज्ञान अर्थात् प्रतीत्य समुत्पाद, चतुरार्य सत्य र मध्यम मार्ग सम्बन्धी ज्ञान ।

उपर्युक्त पाँच लक्षणहरू सिद्धार्थ कुमारको जीवनीको प्रसंग अध्ययन गरेर हेर्दा पूर्ण भएको बुझिन्छ । यहाँ ती गुणहरूमध्येमा पाँचौं अंगको पनि तेश्रो ज्ञान, अर्थात् प्रतीत्यसमुत्पाद सम्बन्धी ज्ञानको बारेमा एकोहोरो सिंहावलोकन गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

प्रतीत्यसमुत्पाद सिद्धान्त गौतम बुद्धद्वारा प्रतिपादित एक बौद्ध मौलिक सिद्धान्त हो । यो सिद्धान्तलाई हेतुवाद, विभ्रज्जवाद, क्षणिकवाद, मध्यम-मार्गवाद र शून्यवाद आदि नामले पनि व्याख्या र विश्लेषण गर्ने बौद्ध परम्परा रहिआएको छ । त्यसैले प्रतीत्यसमुत्पाद सिद्धान्त बौद्ध दर्शनको मूल केन्द्रविन्दु सिद्ध भएको छ । गौतम बुद्ध भन्नुहुन्छ- "जसले प्रतीत्यसमुत्पादलाई देखेछ, त्यसले धर्मलाई देखेछ, जसले धर्मलाई देखेछ, त्यसले प्रतीत्यसमुत्पादलाई देखेछ ।" प्रतीत्यसमुत्पाद सिद्धान्तको सार हो- यो भएमा, त्यो हुन्छ । यो नभएमा त्यो हुँदैन ।

यसको उत्पत्तिले, त्यो उत्पन्न हुन्छ । बसको निरोधले, त्यो निरोध हुन्छ ।

प्रतीत्यसमुत्पाद सिद्धान्तको चक्रव्यूह क्रम [यसरी
दिइएको छ-

- १) अविद्याको प्रत्ययद्वारा संस्कारको उत्पत्ति हुन्छ ।
- २) संस्कारको प्रत्ययद्वारा विज्ञानको उत्पत्ति हुन्छ ।
- ३) विज्ञानको प्रत्ययद्वारा नामरूपको उत्पत्ति हुन्छ ।
- ४) नामरूपको प्रत्ययद्वारा छ आयातनको उत्पत्ति हुन्छ ।
- ५) छ आयातनको प्रत्ययद्वारा स्पर्शको उत्पत्ति हुन्छ ।
- ६) स्पर्शको प्रत्ययद्वारा वेदनाको उत्पत्ति हुन्छ ।
- ७) वेदनाको प्रत्ययद्वारा तृष्णाको उत्पत्ति हुन्छ ।
- ८) तृष्णाको प्रत्ययद्वारा उपादानको उत्पत्ति हुन्छ ।
- ९) उपादानको प्रत्ययद्वारा भवको उत्पत्ति हुन्छ ।
- १०) भवको प्रत्ययद्वारा (जन्म) जातिको उत्पत्ति हुन्छ ।
- ११) जातिको प्रत्ययद्वारा जरा, व्याधि, मरण, शोक-
परिदेव, दुःख, दौर्मनस्य र उपायास आदिको उत्पत्ति
हुन्छ ।

यो भयो दुःख समूह उत्पत्ति हुने प्रक्रियाको स्वरूप । यसको ठीक विपरीत दिशामा यो चक्रव्यूह चलेमा सम्पूर्ण दुःख समूह निर्मूल हुन्छ । यसरी अविद्याको निरोधबाट संस्कारको निरोध हुन्छ । संस्कारको निरोधबाट विज्ञान निरोध हुन्छ र क्रमशः जन्मको निरोधबाट जरा, व्याधि र मरण आदि सम्पूर्ण दुःख समूहको निरोध हुन्छ ।

प्रतीत्यसमुत्पाद सिद्धान्त यतिको गहिरो र गम्भीर उपदेश भएको छ कि भगवान् बुद्धको प्रथम, दोश्रो र तेस्रो उपदेशहरू क्रमशः धर्मचक्र प्रवर्तनसूत्र, अनात्म लक्षणसूत्र र आदित्यपरिचायसूत्र जस्ता तीन सूत्रहरूलाई राम्ररी तथा पूर्णरूपले बुझ्न प्रतीत्यसमुत्पाद सिद्धान्तलाई आधार मान्नपर्ने आवश्यक हुन्छ । त्यसै कारण प्रतीत्यसमुत्पाद सिद्धान्तको अभावमा बौद्ध दर्शन अधुरोमात्रै

होइन अपूर्ण नै हुनेछ । भगवान् बुद्ध भन्नुहुन्छ—“भिक्षु-
हरू ! प्रतीत्यसमुत्पाद सिद्धान्तलाई नबुझेको कारणले गर्दा नै प्राणीहरू जन्म-मरणको संसारचक्रमा घुमिरहनु परेको हो ।” वास्तवमा प्रतीत्यसमुत्पाद सिद्धान्तको आधारमा मात्रै कर्म, स्वर्ग, नर्क, सुगति, दुर्गति, ब्रह्मगति, अर्हत् मार्ग-फल र निर्वाण आदि विषयक बौद्ध विश्वास-
हरूको पूर्ण व्याख्या गर्न सम्भव हुन्छ, अन्यथा ती शब्दहरू सम्बन्धी व्याख्याहरू केवल शब्दजाल र वाणी विलासका तरीकामात्रै हुनेछन् ।

प्रतीत्यसमुत्पाद सिद्धान्तमा आएका प्रत्येक शब्द-
हरूको आफ्नै परिभाषा र मौलिक अर्थ दिइएको पाइन्छ । फेरि, यो सिद्धान्त केवल सिद्धान्तको रूपमा वा बौद्धिक स्तरमा मात्रै अध्ययन गरेर बुझ्न सक्ने विषय होइन । प्रतीत्यसमुत्पाद अनुभवजन्य सिद्धान्त हो । यो सिद्धान्त-
लाई बुझ्न श्रुतमय, चिन्तनमय र भावनामय प्रज्ञाको स्तरमा नै बुझ्न सक्नुपर्दछ । यसको निमित्त कुनै पनि व्यक्तिले क्रमिकरूपमा त्रिपिटकको गहिरो अध्ययनको साथै अभ्यास गर्दै जानुपर्छ । दान, शील, समाधि र प्रज्ञा सम्बन्धी निरन्तर अभ्यास बृद्धि गर्दै जान सक्नुपर्छ । यसरी बारम्बार अभ्यास गरेको परिणाम स्वरूप राग, द्वेष र मोहादि क्लेशहरू कम हुँदै गएर क्रमशः श्रोतापत्ति, सकृदागामि, अनागामि र अर्हत्मार्ग-फल प्राप्त हुनेछ र अन्तमा बुद्ध, प्रत्येक बुद्ध र श्रावक शिष्यहरूको अन्तिम तथा सर्वोच्च लक्ष्य निर्वाण अर्थात् परम शून्यता र परम सुख प्राप्त हुनेछ । यसरी बुद्धधर्ममा प्रतीत्यसमुत्पाद सम्बन्धी ज्ञान सर्वाधिक श्रेष्ठ, गम्भीर र महत्वपूर्ण विषय मानिएको छ । वास्तवमा बोधिज्ञान प्राप्त गरेर बुद्ध हुनु भन्नु नै प्रतीत्यसमुत्पाद सम्बन्धी ज्ञान पूर्णरूपले बुझ्नु, थाहा पाउनु, बोध हुनु र अरूलाई पनि बोध गर्न सक्नु हो ।

स्व

-भिक्षु सुदर्शन

अभिलेख अनुसार सबैभन्दा प्राचीन उल्लेख लुमिनि

'लुमिनि' (लुम्बिनी) नेपालको सर्वोच्च गौरव हो। अभिलेख प्रमाण अनुसार स्वयं "नेपाल" शब्दभन्दा पनि "लुमिनि" को उल्लेख प्राचीन छ। लुम्बिनी स्थित अशोकको शिलास्तम्भ जसमा "लुमिनि" को उल्लेख भएको छ, २५० इसवी पूर्वको हो। जब कि अशोक कै हाल प्रयाग स्थित शिलास्तम्भ अभिलेखमा समुद्रगुप्तको प्रसिद्ध प्रशान्ति प्रसंगमा उल्लेख भएको "नेपाल" अभिलेख यो भन्दा ५८० वर्ष जति पछिल्लो हो। यता नेपालमा पाइएका अभिलेखहरूमा मानदेव कै चांगु अभिलेखमा "नेपाल" शब्द पूरक रूपमा दिने प्रयास गरे तापनि स्पष्ट रूपबाट "नेपालीहरू" रूपमा सर्वप्रथम उल्लेख "लुमिनि" उल्लेख भन्दा ७६३ वर्ष जति पछि छ र "नेपाल" उल्लेख ८६१ वर्ष जति पछिको छ। ("अर्थशास्त्र" को उल्लेखलाई वाङ्मय प्रमाण रूपमा छाडिएको छ।) यसरी "लुमिनि" को ऐतिहासिक महत्त्व त छँदै छ। यसका साथै "लुमिनि" लाई "यहाँ बुद्ध शाक्य मुनि जन्मेको ठाउँ" को रूपमा उल्लेख भएकोले अझ महत्त्वपूर्ण भएको छ।

अभिलेख अनुसार सबैभन्दा पहिलो उल्लेखित नाम सक्थमुनि

"बुद्ध सक्थमुनि" (शाक्यमुनि बुद्ध) अभिलेख प्रमाण अनुसारका सबैभन्दा पुरानो नेपालको व्यक्ति वाचक

संज्ञा शब्द हो। सर्वकालीन सर्वश्रेष्ठ बुद्धको नाउँ यसरी अखण्ड नेपाली नाउँहरूमा सबैभन्दा पहिले अभिलेखमा उल्लेख हुनु पनि ठूलो गौरवको विषय हो। लिच्छविकालका अभिलेखमा पहिलो अभिलेख मानिएको चाबहिलको अभिलेखमा भने शाक्यमुनिलाई "महामुनि" रूपमा पूजाको लागि स्मरण गरिएको पाइन्छ। शाक्यमुनि बुद्धका अभिलेख उल्लेख भन्दा ७१५ वर्षपछि देव रूपमा 'विष्णु' को र मानिस (राजा) रूपमा वृषदेव, शङ्करदेव, धर्मदेव र मानदेव आदि नाउँ त्यसपछि हामी देखौं।

अभिलेख अनुसार सबैभन्दा पहिलो उल्लेखित वाङ्मय जातक

नेपाली वाङ्मयहरूमा ऐतिहासिक प्रभुत्व स्थापना गर्ने प्रतिस्पर्धा स्वयम्भू पुराण र नेपाल महात्म्य कालदेखि भएको देखिन्छ। तापनि अभिलेख प्रमाण अनुसार भन्ने भए वाङ्मयहरूमा जातकको उल्लेख सबैभन्दा अघि भएको छ। चाबहिलमा रहेको सबैभन्दा पुरानो यस लिच्छवि अभिलेखको भाषा, भाव र अभिव्यक्ति पालि त्रिपिटकको भाषा, भाव र अभिव्यक्तिसँग साह्रै नजीक छ। कज्याउन गाह्रो इन्द्रिय, त्यसै संयम गर्न गाह्रो इन्द्रियबाट सारा संसारलाई दबाई राखेको कुरा अनि त्यसै इन्द्रियलाई संयमित गरेर (इन्द्रियजीत भएर) अनुत्तर ज्ञान प्राप्त गरी संसारवासिहरूलाई दुःखबाट मुक्त गरिएको कुरा यस अभिलेखमा लेखिएको छ। उनै बुद्धको अतीत कथा "किन्नरजातक" को कुरा र अनेक

धरीका चिन्नाबाट सजाएको चैत्यको वर्णन यस अभिलेखमा गरिएको छ ।

यसरी अभिलेखको प्रमाणको आधारमा स्पष्ट हुन्छ, नेपालको इतिहास भन्नु नै बौद्ध इतिहासबाट र नेपालको संस्कृति भन्नु नै बौद्ध संस्कृतिबाट, नेपालको सभ्यता भन्नु नै बौद्ध सभ्यताबाट प्रारम्भ भएको हुन्छ । अभिलेख अनुसार सबैभन्दा पहिलो उल्लेखित राजा सुपुष्प र वृषदेव

नेपाल मण्डलका प्रामाणिक राजाहरूमा सबैभन्दा पहिलो राजाको रूपमा सुपुष्प अनि वृषदेवको नाउँ आउँछ । लडाईं-झिडाईं कम गर्ने र बोलिको कुरा पुग्नाउने बौद्ध-चरित्रका वृषदेव राजालाई मानदेवको अभिलेखमा बेजोड राजा भनिएको छ । जब कि झण्डै तीन सय वर्षपछि जयदेव (द्वितीय) को अभिलेखमा बुद्धकीर्तिले उनै वृषदेवलाई “राजोत्तमः सुगत शासन पक्षयाती” भनेर स्मरण गरेको छ । तीन शताब्तीसम्म वृषदेवको बौद्ध रूपको यस कीर्ति फैलिएको यथार्थतालाई यहाँ निर विचार गर्नु परेको छ ।

सुगतको महत्त्व

‘सुगत’ शब्द पालि त्रिपिटक र प्राचीन संस्कृति वाङ्मयमा बुद्धको एक गुणवाचक शब्द हो । निर्वाणको बाटोमा राम्ररी जाने व्यक्ति नै सुगत हो । अतीतका बुद्धहरू जसरी जुन बाटोबाट गमन भएका थिए त्यसरी त्यही बाटोको अनुगमन गर्नु हुने तथागत नै सुगत हो । बुद्धक युगमा बुद्धक सामु-प्रकट गरिने बुद्धका ६ गुण (कित्ति सद्दो) मा “अरहं, सम्मासम्बुद्धो, विज्जाचरण सम्पन्नो” (अर्हत्, सभ्यक सम्बुद्ध, विद्याचरण सम्पन्न) पछिको चौथो बुद्धगुण ‘सुगत’ हो । सुगतको धर्म मान्नेहरू सुगत हुन् ।

शासनको अर्थ

‘शासन’ को अर्थ बुद्धको उपदेश, बुद्धको धर्म वा बुद्धको अनुशासन हो । आज पनि बेरवादी बुद्धधर्मको प्रभुत्व भएका देशहरूमा “बुद्ध शासन” (बुद्ध शासन) बुद्ध-धर्मक अर्थमा प्रयोग गर्दछन् । यहाँ बुद्धकीर्तिको “सुगत शासन” को अर्थ पनि यही हो । वृषदेव राजा बुद्ध-धर्मको पक्ष लिने राजा हुन् । बुद्ध शासन शब्दबाट तर्सिने तत्वहरू

शासनको अर्थ आजकल राजनैतिक व्यवस्थासंग सम्बद्ध रूपमा लिइन्छ । जयस्थिति मल्लको राज्यकालमा धर्मको एक पक्षीय प्रभुत्व शासन प्रणालिमा थोपिएर लाभान्वित हुँदै आएको वर्ग “बुद्ध शासन” शब्ददेखि नै तर्सिएको देखिन्छ । केहीवर्ष अघि गण महाविहारमा “बुद्ध शासन सेवा समिति” भन्ने एक धार्मिक समिति स्थापना गरिएको थियो । “बुद्ध शासन सेवा समिति” को तात्त्विक अर्थ “बौद्ध अधिराज्य स्थापना गर्ने समिति” भन्ने विचार गरेर हो कि ब्यार धेरै प्रश्नहरू खडा गरियो । मंले त्यस बेला भने, हाम्रो यस शासन शब्दको अर्थ राज्यसँग केही सम्बन्ध राख्दैन । बुद्धको उपदेश, बुद्धको धर्म, बुद्धको सन्देश वा बुद्धको अनुशासन अर्थमा बुद्ध शासन भनिएको हो । प्रश्न कर्ताहरूको आग्रह थियो त्यसो भए “बुद्ध-धर्म सेवा समिति” नै किन भन्नु भएन ? मंले भने धर्मको अर्थ एकातिर अत्यन्त व्यापक छ, अर्कोतिर थुप्रै अर्थीय प्रकारको छ । देवदेवीको सामु देव देवीत्व नै साक्षि राखेर देव देवीत्वलाई नै पशुपंक्षी भोग दिनु, कुनै बेला मानिस समेत भोगदिने बलि कर्मलाई पनि धर्म भनिन्छ । अर्काको स्वास्नीलाई उसको लोग्नेको रूप धारण गरेर बिगार्नुलाई पनि आदर्श धर्माकरण मानिन्छ । जाँड रक्सी

(बाँकी ८ पेजमा)

‘नेपाल अधिराज्यको संविधान २०४७’ को धारा ४ मा रहेको ‘हिन्दू’ आधिपत्यको प्रतिक्रिया

१. संविधान जारी गरेको दिन नेपाल राष्ट्रिय जनमुक्ति मोर्चा, केन्द्रीय कार्यालय, काठमाडौंबाट एउटा अनुरोध वितरण गरिएको छ, जुन यस प्रकारको छ:-

अनुरोध

संविधानमा नेपाल “हिन्दूराज्य” नै कायम रहेकोले २०४७ कार्तिक २३ गते साँझ ७.१५ देखि ७.२० सम्म बक्ति निभाई विरोध जनाऔं ।

नेपाल राष्ट्रिय जनमुक्ति मोर्चा

केन्द्रीय कार्यालय, काठमाडौं

२. संविधान प्रकाशित भएकै दिन नेपाल मजदूर किसान संगठनका अध्यक्ष नारायणमान विजुक्छे (रोहित) ले भन्नुभएको छ- संविधानमा भएका कमी वा समयको आवश्यकतालाई संशोधन गर्दै जाने कुरा संविधानमा उल्लेख हुनु प्रशंसनीय छ । ... जन-प्रतिनिधिहरूले बुझेर क्रमशः सुधार गर्दै जाने आशा छ ।

(गो. प. २४ कार्तिक २०४७)

३. नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माले) को केन्द्रीय कमिटीको प्रेस विज्ञप्तिको अन्तमा भनेको छ, संविधानमा रहेका नकारात्मक कुराहरूलाई जनताको सचेत पहलकदमी र संवैधानिक प्रकृया कं माध्यमबाट परिवर्तन गर्ने संघर्ष जारी राख्दै अगि बढ्ने प्रण गरेको छ ।

(गो. प. २४ कार्तिक २०४७)

४. कानून व्यवसायोहरूको अनुसन्धान सम्बन्धी संस्था लीडर्स इंकद्वारा “जन आन्दोलनको उपलब्धि नेपालको अधिराज्यको संविधान २०४७” विषयक प्रवचन कार्यक्रममा कार्तिक २४ गते नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीका महासचिव मनमोहन अधिकारीले बताउनुभएको छ, हिन्दू अधिराज्य भनेर घोषणा गर्नु, एउटै भाषालाई राष्ट्र भाषा मान्नु, स्वायत्त शासन सरकारको व्यवस्था नहुनु संविधानका नकारात्मक पक्ष हुन् ।

(गो. प. २५ कार्तिक २०४७)

५. २५ गतेको गो. प. मा नयाँ संविधानको स्वागत र मिश्रित प्रतिक्रिया शीर्षकको मुखपृष्ठमा प्रकाशित समाचार अनुसार ने. क. पा. का महासचिव मनमोहनले भन्नु भएको छ, यस संविधानले हालको ऐतिहासिक जन आन्दोलनमा नेपाली जनताले अभित्याग गरेको भावनालाई पूर्णरूपमा प्रतिबिम्बित गर्न सकेन, जनताको संघर्ष र बलिदानको उचाईलाई छुन सकेन ।

(यहीँ निर एकलाखभन्दा बढी जनसमूह जुलूस र पत्रद्वारा मुञ्जावको रूपमा बहुसंख्यक भएको धर्म निरपेक्षको मागलाई लत्याएको र शहीद सोमियतमान शाक्यले हिन्दू राज्य रहेसम्म नेपालको विकास सम्भव छैन भनेको कुरा स्मरण हुन्छ ।)

६. राष्ट्रिय जनमुक्ति मोर्चाले संविधान अस्पष्ट, अप्रजातान्त्रिक र पुनरुत्थानवादी भनी आलोचना गरेको छ ।

७. युवक बौद्ध मण्डलले प्रेस वक्तव्यमा नेपाल जस्तो बहुधार्मिक भएको देशलाई हिन्दू-अधिराज्य घोषित गरेको स्वीकार्य नभएको तथ्य पृष्ठ पादौ धर्मनिरपेक्ष बनाउन निरन्तर प्रयास र शान्तिपूर्ण संघर्ष गरिरहने जानकारी गराएको छ ।

८. नेपाल कम्युनिष्ट लिगका महासचिव शम्भुराम श्रेष्ठले एक प्रेस वक्तव्य प्रकाशित गर्दै “नेपाल अधिराज्यको संविधान २०४७” मा प्रतिक्रिया व्यक्त गर्नु भएको छ— प्रजातन्त्रको मूलभूत आधार सबै नागरिकहरूलाई समानता सिद्धान्तको विपरित गर्नु विभिन्न जातिका जनताले बसोबास गरेको देशमा एक खास भाषालाई राष्ट्र भाषा र कामकाजको भाषा भनेर घोषित गर्नु त्यस्तै नेपाललाई हिन्दूराज्य घोषणा गरेर अरु धर्मावलम्बी विरुद्ध भेदभाव गरेको छ । संविधानमा नेपाललाई बहुजातीय, बहुभाषिय राज्य “भनेर घोषणा गरेता पनि” बहुधर्मावलम्बी भन्ने शब्दलाई जानाजान उल्लेख नगरेको पनि विचारणीय छ ।

(विश्वभूमि २५ कार्तिक २०४७)

[६ पेजको बाँकी]

खाएर हिंडुं नसक्ने अवस्थामा “गरौं परोपकार” भनेर प्रलाप जस्तो गीत गाउनलाई पनि धर्म भनिन्छ । त्यसकारण बुद्धको उपदेश, बुद्धको अनुशासन, बुद्धको आदर्श बोध गर्ने प्राचीन कालदेखिको परम्पराको विशिष्ट शब्द “बुद्ध शासन” हामीलाई मन पर्छ । यस प्रत्युत्तरबाट विशेष गरी पहिलेदेखि परम्पराको भन्ने लवजबाट प्रश्न-

९. कार्तिक २५ गते संयुक्त बाममोर्चाका अध्यक्ष एवं उद्योग र वाणिज्य मन्त्री श्रीमती सहाना प्रधानले प्रेसवक्तव्य दिँदै संविधानद्वारा पुस्तक जन अधिकार-हरूलाई संरक्षण र संवर्द्धन गर्दै यसका त्रुटि र कमजोरीहरूलाई पनि जनप्यासद्वारा हटाइनुपर्ने दृढता जनाउनुभएको छ ।

(गो. प. २६ कार्तिक २०४७)

१०. नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी माक्सवादी लेनिनवादीको काठमाण्डौ विशेष क्षेत्रीय कमिटीद्वारा २५ कार्तिकका दिन अपराह्न खुलामञ्चमा आयोजित आमसभामा पार्टीका महासचिव मदन मण्डारीको संविधानमा निहित प्रजातान्त्रिक धाराहरूको संरक्षण र प्रयोग गर्दै धर्म, भाषा लगायत अन्य कतिपय ठीक नलागेका कुराहरूबारे पर्खिने र हेर्ने नीति पार्टीको रहेको कुरा भन्नु भएको छ ।

११. वन, कृषि, भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्री एवं ने.क.पा.(माले)पार्टीको पोलिटव्यूरो सदस्य झलनाथ खनालले, विभिन्न धर्म भएको देशमा हिन्दूधर्मलाई मात्र विशेष ध्यान दिनु, एउटा भाषालाई विशेष अधिकार प्रदान गर्नु आदि कुरालाई सच्याउनु पर्ने कुरा औल्याउनु भएको छ ।

(गो. प. कार्तिक २५, २०४७)

कर्ता निरुत्तर भयो र फर्केर गयो ।

अतः नेपालमा धार्मिक सहिष्णुता र धार्मिक स्वतन्त्रताको आयामबाट बिचार गरेर भन्न सकिन्छ, अर्बौं तत्व र पक्ष कतिहदसम्म राज्य शासन शैली र शासन सत्ता बौद्ध पक्षतिर जाला भनेर सशक्त एवं भयभीत छ ।

□ रत्नसुन्दर शाक्य

नेपालमा स्थविरवाद बुद्ध-धर्म प्रचार-प्रसार गर्ने विशेष योगदान दिनुभएका ४/५ जना भारतीय भिक्षुहरू मध्ये भिक्षु जगदीश काश्यप पनि एक हुनुहुन्छ ।

वहाँको जन्म श्री श्यामनारायण र श्रीमती अम्बिकादेवीको तर्फबाट सन् १९०८ मा राँची (बिहार प्रान्त) मा भएको थियो । आमा-बाबुको तर्फबाट वहाँले आफ्नो नाम जगदीशनारायण पाउनुभएको थियो ।

वहाँले मेट्रिकसम्मको शिक्षा राँचीमा नै प्राप्त गर्नुभएको थियो । त्यसपछि वहाँ पटना जानुभयो र पटनाबाट बी. ए. उत्तीर्ण भएपछि वहाँ एम. ए. को निमित्त काशी हिन्दू विश्वविद्यालयमा जानुभयो, जहाँबाट सन् १९३१ मा दर्शनशास्त्रमा एम. ए. गर्नुभयो ।

राहुल साँकृत्यायनलाई जस्तै भिक्षु जगदीश काश्यपलाई पनि सानै उमेरदेखि आफ्नो बाजेको प्रभाव परेको थियो । वहाँको बाजे अयोध्याप्रसाद त्यसबेला नै यूरोप र अमेरिका भ्रमण गरेर आइसक्नुभएका व्यक्ति थिए जसको कारण सन् १८७६ देखि स्वामी दयानन्द सरस्वतीको तर्फबाट प्रचार-प्रसार हुँदै आएको “आर्यसमाजी” विचारधारामा सहजै आकर्षित भएका थिए । बाजेको छलछायामा परेका हुनाले जगदीशनारायणले पनि आजन्म अविवाहित भई आर्यसमाजी विचार-धारालाई प्रचार-प्रसार गर्ने प्रण लिनुभएको थियो ।

त्यसबेला जो कोही पनि अलि पढे-लेखेका व्यक्तिहरू (प्रगतिशील) आर्यसमाजी विचार-धारामा

लागेका हुन्थे किनकि आर्यसमाजले अनेकेश्वरवाद, अत्र-तारवाद, छुवाछूत, (जातिवाद) आदि अनेकौं हिन्दू-धर्मका रूढीवाद, अन्धविश्वासको विरुद्ध सुधारको आन्दोलन गरेका थिए यद्यपि स्वामी दयानन्द वेद (ग्रन्थ-प्रमाण) ईश्वर आत्माका महान् पुजारी थिए ।

दर्शनशास्त्रमा एम. ए. उत्तीर्ण भएपछि जगदीशनारायण ‘आर्यसमाज’ प्रचारार्थ वंछनायधामको गुरुकुलमा जानुभयो । त्यहाँ आर्यसमाजको साथै हिन्दूधर्म र दर्शनको शिक्षा दिन एउटा अन्ध गुरुकुल तयार गर्नुभयो जहाँ बिना जातीय भेदभाव सबैको निमित्त त्यो गुरुकुल खोलेको थियो । यहाँसम्म कि त्यहाँ शिक्षित मानिएका सबै व्यक्तिहरूलाई “पण्डित” भनी एक आपसमा सम्बोधन गर्ने गर्दथे । यस गुरुकुलका प्रधानाध्यापक जगदीशनारायण नै हुनुभएको थियो । अध्यापन कार्यको साथसाथै वहाँ यही गुरुकुलमा रही संस्कृतमा पनि एम. ए. उत्तीर्ण हुनुभयो ।

एक दिनको कुरा हो, त्यस गुरुकुलमा एक विशिष्ट ब्राह्मणले अगाडि आइरहेका एउटा कुरुरलाई सम्बोधन गर्दै भनियो— “आउनुस् ! पण्डित कुरुरजी आउनुस् ।

यो लवज त्यस ब्राह्मण पण्डितले वहाँलाई लक्ष्य गरी वहाँ (प्रधानाध्यापक) क’ अगाडि भनेको थियो । भेद स्पष्ट भयो कि समानताको सीमित (आधारमा) प्रयोग गर्न लगाएको “पण्डित” शब्द, त्यस ब्राह्मणका निमित्त चित्त बुझेन ।

अतः त्यस लवजले जगदीशनारायणको क्रोमल हृदयमा गहिरो चोट पयो र निश्चय गर्नुभयो कि आर्य-समाजबाट पनि पूर्ण रूपमा ब्राह्मणहरूको जातीय अहंकार नष्ट हुनु असंभव छ, यसको पूर्ण चिकित्सा बुद्धको शिक्षाले मात्र संभव छ मनी वहाँले घोषणा गर्नुभएको थियो—

न जच्चा वसलो होति, न जच्चा होति ब्राह्मणो
कम्ममा वसलो होति, कम्मना होति ब्राह्मणो

अर्थ— जन्मले न कोही चण्डाल (शूद्र) हुन्छ न कोही ब्राह्मण कर्म (कार्य) ले नै चण्डाल हुन्छ कर्मले नै ब्राह्मण बुद्धको यस लवजलाई जगदीशनारायणले काशी-हिन्दू विश्वविद्यालयमा पढिरहेको बेला अध्ययन गरिसकेको थियो । साथै, बुद्धको शिक्षाको षण्डार श्रीलङ्काको विषयमा पनि केही थाहा पाइसकेको थियो । त्यसैको आधारमा जगदीशनारायणले संस्कृतबाट एक पत्र विद्यालंकार परिवेण (सन् १९५९ मा विश्वविद्यालय) का प्रधानाचार्यलाई लेख्नुभयो जसमा वहाँले पालिभाषा र बुद्ध-धर्म अध्ययन गर्ने तीव्र इच्छा भएको कुरा जाहेर गरेको थियो ।

त्यसबेला श्रीलंकामा भारतका दुइजना सुपुत्रहरू पालिभाषा र बुद्ध-धर्मको शिक्षा पूर्ण-रूपमा प्राप्त गरिसकेर पछि धर्मको प्रचार-प्रसार गर्ने क्रममा बेलायत (इङ्ग्लण्ड) सम्म पनि जाने तरखरमा थिए । वहाँहरू हुनुहुन्छ- भदन्त आनन्द कौशल्यायन र भदन्त राहुल साँकृत्यायन ।

जगदीशनारायणको पत्र प्रधानाचार्य लु. धम्मानन्द महास्थविरले पाउनुभएपछि त्यो पत्र पढ्न आनन्द कौशल्यायनलाई पनि दिनुभएको थियो । गुरुको आदेशमा जवाफ पनि आनन्द कौशल्यायनले नै लेख्नुभयो जसमा

वहाँहरू दुबै जना लण्डन जान लागेको र त्यहीँबाटै पत्र व्यवहार गर्ने पनि कुरा लेखिएको थियो ।

आपनो पत्रको जवाफ एक भारतीय भिक्षुबाट प्राप्त हुनाको कारणले जगदीशनारायण निकै प्रसन्न हुनुभयो र समयको प्रतीक्षा गर्दै रहनुभयो ।

केही महिनापछि भिक्षु राहुल साँकृत्यायन यूरोप भ्रमण पूरा गरी श्रीलङ्का फर्कनुभयो र त्यहाँ केही दिनमात्र रही भारत आउनुभयो । भारतका विभिन्न ठाउँमा घुमफिर गरी वहाँ पटना पुग्नुभयो । पटनामा वहाँ पुरातत्वज्ञ एवं इतिहासकार काशीप्रसाद जायसवालको विशेष अतिथिको रूपमा रहनुभयो । वहाँ जगदीशनारायण पहिलो पटक भिक्षु राहुल साँकृत्यायनसित भेट्न आउनुभएको थियो ।

मिलनको पहिलो दिन (२४ अप्रिल १९३३) देखि नै जगदीशनारायणले भिक्षु राहुल साँकृत्यायनसित बुद्ध-धर्मका धेरै कुराहरू थाहा पाउनुभयो । वहाँकै प्रोत्साहनमा जगदीशनारायणले गुरुकुलमै एकजना भिक्षुलाई निमन्त्रण गरी पालिभाषाको अध्ययन शुरू गर्नुभएको थियो तर पूर्णरूपमा सन्तोष थिएन । अतः वहाँले विशेष गरी श्रद्धा र भक्तिभावनाले सम्पन्न हुनुभएको वहाँकी आमा अम्बिकादेवीसित सहर्ष स्वीकृति लिई जगदीशनारायण सन् १९३४ को शुरूमा श्रीलङ्का पुग्नुभयो ।

श्रीलङ्का पुगेको केही महिनापछि नै विद्यालंकार परिवेणका प्रधानाचार्य लु. महास्थविरको तर्फबाट आमणेर एवं उपसम्पदा पनि प्राप्त गर्नुभयो । यसको निमित्त पनि आमाको स्वीकृति दिनुभएको कारण आमाको कृतज्ञतार्थ “मिलिन्दप्रश्न” को अनुवादमा यसरी समर्पणका शब्द लेख्नुभएको थियो—

“वचपन से ही ज्ञान वैराग्य की बातें कह कर

जिसने मेरे जीवनको संन्यास-मार्ग की ओर झुकाया, उस स्वर्गीय धर्मशीला मांकी पुण्य-स्मृतिमें ।”

उपसम्पदापछि वहाँको नाम भिक्षु जगदीश काश्यप रहन गयो । भिक्षु जगदीश काश्यपको श्रीलङ्कामा पहिलो निवासकाल केवल ६ महिनामात्रको थियो । त्यतिको अवधिमा नै दर्शनशास्त्र र संस्कृत साहित्यका विद्वान् हुनुभएका वहाँलाई बुद्ध-धर्म र पालिभाषाको ज्ञान हासिल गर्न सफल हुनुभएको थियो ।

भिक्षु राहुल साँकृत्यायनले सन् १९३५ को अप्रिल महिना (गर्मी महिना) जापान जाने प्रोग्राम बनाउनु भएको थियो जसमा Penang सम्म साथ दिन भिक्षु जगदीश काश्यप पनि श्रीलंकाबाट भारत आउनुभएको थियो ।

पेनाङ्गमा वहाँले केही राजनैतिक भाषणहरू दिनाको कारण तुरुन्तै श्रीलंका फर्कनुपरेको थियो । श्रीलंकामा वहाँ 'सलगल' भन्ने स्थानमा एक वर्ष भिक्षाटन र मैत्रीभावनाको अभ्यास गरिसकेपछि सन् १९३७ मा "मूलगन्ध कुटी विहार, सारनाथ"को सातौं वार्षिकोत्सवको समयमा भारत आउनुभयो ।

भिक्षु जगदीश काश्यप श्रीलंकाबाट फर्कनुभई सबभन्दा पहिले आफ्नो कार्यक्षेत्र सारनाथमा गर्नुभयो । वहाँले साधारण मिडिल स्कूल भइराखेकोलाई हाईस्कूल बनाई सारनाथवासीहरूलाई उपकार गर्नुभयो । साथै विभिन्न भवन तथा धर्मशालाहरूमा अध्ययन गराउने गरि-राखेकोलाई एउटा छुट्टै स्कूलभवन पनि तयार गराउनु भयो ।

यसको निमित्त साथै महाबोधि कलेज स्थापना गर्नको निमित्त पनि वहाँले विशेष गरी बर्माबाट सहयोग प्राप्त गरी हरतरहले हाईस्कूल र महाबोधि कलेजलाई

आनन्दभूमि

साधन सम्पन्न गराउनुभएको थियो । सन् १९३८-३९ तिर जब कि बर्मामा हिन्दू-मुस्लिम दंगा भइरहेको थियो, त्यसैताका पनि भिक्षु जगदीश काश्यपले बर्मा यात्रा गर्नु-मई हिन्दू-बौद्ध एकताको प्रचार गरी हिन्दूहरूलाई प्रोत्साहन दिएको थियो । साथै सारनाथमा शिक्षा प्रचार-प्रसारको निमित्त चन्दासंकलन पनि गर्नुभएको थियो, जसमा बर्मा उपासकोपासिका (दायक-दायिका) देखि लिएर प्रधानमन्त्रीको तर्फबाट समेत चन्दा प्राप्त भएको थियो ।

सन् १९३७ देखि १९४० सम्म भिक्षु जगदीश काश्यपले सारनाथमा रही शिक्षाको साथै स्वास्थ्य आदिमा पनि उद्धार गर्नुभएको थियो । यत्र अवधिमा सारनाथको महाबोधि अस्पतालमा सुतिरहनुभएको बेला रातीको एक बजे वहाँकै बिछ्यौनामा एकजना व्यक्तिले बलिरहेको एउटा ठूलो कपडाको टुक्रा पयाँकेर भागेको थियो । कोठाभरि आगो र धुवाँ बढ्दै गएको कारण वहाँलाई गर्मी महसुस हुनासाथ उठ्नुभयो, तबसम्ममा आगोले वहाँको चौरमा पनि छोड्नसकेको थियो । जसोतसो गरी वहाँ अगाडिको धर्मशालामा सुतिराखेका आफ्नो एक सहयोगीलाई उठाउनुभई मुश्किलले मात्र आगो निभाउन सकेको थियो । सारनाथमा भिक्षु जगदीश काश्यपले हिन्दू धर्मको तर्फबाट अछूत मानिएका शूद्रहरूलाई विशेष रूपले उद्धार कार्य गर्नुको कारण यो परिणाम हुन गएको थियो ।

भिक्षु जगदीश काश्यप सारनाथको विद्यालयमा प्रधानाध्यापक हुनुभएको बेलामै सुप्रसिद्ध सेठ युगलकिशोर बिडलासित सम्पर्क भएको थियो । सन् १९४० मा भिक्षु जगदीश काश्यप काशी - हिन्दू-विश्वविद्यालयमा पालि अध्यापकको रूपमा नियुक्त हुनुभयो र त्यसबेलादेखि सन् १९५० सम्म योग्यतापूर्वक वहाँले पालिभाषा अध्यापन

गर्नुभएको थियो । काशी-हिन्दू-विश्वविद्यालयमा वहाँलाई रहनको निमित्त सेठ युगलकिशोर बिडलाले एउटा "बुद्ध-कुटी" पनि बनाइदिनुभएको थियो ।

सन् १९५१ मा नालन्दामा विहार सरकारको तर्फबाट "पालिप्रतिष्ठान" नामक एक संस्थाको स्थापना गरेको थियो जुन प्रतिष्ठानको लागि एउटा निर्देशकको आवश्यकता थियो । यसको निमित्त विहार-सरकारले नै वहाँलाई चुनेको थियो अतः भिक्षु जगदीश काश्यप काशी-हिन्दू-विश्वविद्यालयमा पालि अध्यापनको कार्य छोडी आफ्नै प्राचीन नालन्दा विश्वविद्यालयको स्मरण गर्नुभई नालन्दा आउनुभयो ।

नालन्दा पालि-प्रतिष्ठान (नव नालन्दा महाविहार) मा केही वर्षसम्म अध्ययन अध्यापन कार्य गर्नुभएपछि वहाँले निर्देशक पद छोडी प्रतिष्ठानको दोश्रो लक्ष्य अनुरूप पालिभाषाको ग्रन्थ (त्रिपिटक) देवनागरी लिपि-मा सम्पादन गर्ने कार्यमा प्रमुख भूमिका (प्रधान सम्पादक) पद निभाउनुभएको थियो ।

त्रिपिटक लगायत अन्य पालिग्रन्थहरूको प्रकाशन-को निमित्त भिक्षु जगदीश काश्यपले विहार सरकारको साथै केन्द्रीय सरकारको तर्फबाट पनि लाखौं रूपियाँ आर्थिक सहयोग प्राप्त गरी सुपथ-मूल्यमा त्रिपिटक उप-लब्ध गराइदिनुभएको थियो ।

वहाँको ग्रन्थ इच्छा थियो- पालि अठ्ठकथा पनि

पूर्ण रूपमा देवनागरी लिपिमा प्रकाशन गर्नु र पालि-त्रिपिटक पनि पूर्ण रूपमा हिन्दी अनुवाद गर्नु तर वहाँको यस इच्छा पूर्ण गर्न शरीरले साथ दिएन, जति कम खाए पनि मोटाउंदै जानाको कारण वहाँ कहीं पनि आवात-जावत गर्न असमर्थ हुनुभयो ।

आफ्नो जीवनको अन्तिम समय वहाँले राजगृहको "बुद्ध-विहार" मा बिताउनुभयो । वही २७ जनवरी १९७६ का दिन भारतका ३ जना बुविख्यात भिक्षुहरू (भिक्षुत्रयी) मध्ये कनिष्ठ हुनुभएका भिक्षु जगदीश काश्यपले आफ्नो ६८ वर्षको जीवन-यात्रा समाप्त गर्नुभयो ।

वहाँका प्रमुख कृतिहरू-

- १) दीघ निकाय - पालिबाट हिन्दी अनुवाद (राहुल सांकृत्यायनका साथ)
- २) संयुक्त निकाय - पालिबाट हिन्दी अनुवाद (भिक्षु धर्मरक्षितका साथ)
- ३) मिलिन्द-प्रश्न - पालिबाट हिन्दी अनुवाद
- ४) उदान - पालिबाट हिन्दी अनुवाद
- ५) पालि-महाव्याकरण - मौलिक
- ६) पाश्चात्य तर्कशास्त्र (दुई भागमा) - मौलिक
- ७) अभिधम्म फिलोसफी (अंग्रेजी) - मौलिक
- ८) बुद्धिज्म फर एन्डोबडी (अंग्रेजी) - मौलिक

हिन्दूअधिराज्यको प्रभावमा धार्मिक भेदभाव, काखा र पाखा व्यवहार

हिन्दूअधिराज्यको प्रभावमा धेरै धार्मिक भेदभावका व्यवहारहरू भए । ती व्यवहारहरू राज्यस्तरबाट पनि भए, श्री ५ को सरकारको नियन्त्रणमा रहेका सञ्चार माध्यमबाट पनि भए, अनि धर्मको अहंवादी संस्था र व्यक्तिहरूबाट पनि भए ।

विश्वबन्धुत्व र विश्वशान्ति

□ प्रा. गणेश माली

शिक्षाशास्त्र संकाय,

वि. वि.

“उदार चरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम्” अर्थात् उदार चरित्र हुनेहरूको लागि वसुधा (पृथ्वी) नै बन्धु हो। यो हाम्रो पुरानो कथन हो तर केवल स्वार्थरहित व्यक्ति नै उदार चरित्रको हुन सक्छ र निस्वार्थता एक आदर्श हो, जुन व्यवहारमा देखिंदैन। व्यक्तिले स्वार्थको घेराभित्र मात्रै स्वार्थ त्याग देखाउन सक्छ— करोडौंको तस्कर गर्ने व्यापारीले टोलको क्लबलाई २।४ हजार चन्दा दिए जस्तै प्रत्येक व्यक्तिको आ-आफ्नो स्वार्थको परिधि हुन्छ जसभित्र उसको ममता (मेरोपना) अटाएको हुन्छ। आफू, आफ्नो परिवार, साथी भाइ, इष्ट-मित्रहरू, स्व-धर्मोहरू र स्वजातिहरू इत्यादि। यही आत्मकेन्द्रित ममताको घेराभित्र व्यक्ति बाँधिएको हुन्छ। यो ममताको उद्गमस्थान व्यक्तिको आफ्नो अस्तित्व र सो अस्तित्वलाई अघि बढाउन सघाउ पुऱ्याउने केही व्यक्ति वा सामग्रीहरू हुन्छन्। जब आफ्नो स्वार्थको परिपूर्तिमा बाधा अड्चन आइपर्छ, तब व्यक्तिले संघर्ष गर्छ— यस संघर्षमा नै जीवन अगाडि बढ्छ।

एक त जीवन त्यसै पनि क्षणिक छ, त्यसमाथि पनि बाँच्नुज्याल विरोधी स्वार्थहरूसितको टकरारले गर्दा व्यक्तिले दुःख अनुभव गरेको हुन्छ र वास्तवमा व्यक्तिले सुख प्राप्तिकै हेतुले प्रत्येक पाइला चाल्छ। सुखप्राप्तिकै हेतुले सानातिना दुःख कष्टहरू झेली अगाडि बढ्छ। व्यक्ति पथमतः आफ्नै सुख चाहन्छ अनि आफ्ना सुख-संग गाँसिएका ममताभित्रका केही अरूको लागि पनि

सुख चाहन्छ। यसकारण व्यक्तिको महानता उसको ममताको घेरा कति ठूलो र फराकिलो छ भन्ने कुरामा निर्भर गर्दछ। जसको ममताको घेराभित्र सम्पूर्ण विश्व-भरीका प्राणीहरू अटाउँछन् उही व्यक्ति महामानव कहलाइन्छ, उही व्यक्ति उदार चरित्रको हुन्छ, उही विश्व-चेतनायुक्त मानव हुन्छ। यस्तै व्यक्तिको लागि वसुधा नै कुटुम्ब हुन्छ, अर्थात् उसको ममताले भिजेको कुटुम्बभित्र वसुधा नै पर्ने आउँछ, यस्तै व्यक्तिको प्रत्येक कार्यमा विश्वबन्धुत्व र विश्वशान्तिको निर्मल आभास पाइन्छ।

संसारमा जतिपनि वैमनस्य, अशान्ति र हिंसा व्यवहारहरू देखापरिरहेका छन् तिनीहरूको मूलमा विभिन्न कारणवश उत्पन्न भैरहेका संकुचित स्वार्थहरू नै हुन्छन्, चाहे त्यो तुच्छ विषय वासनाको रूपमा होस् चाहे वर्गस्वार्थ, अग्रविश्वास, धर्मबन्धताको रूपमा होस्। मानवसमाज आज असंख्य सानातिना संकुचित स्वार्थहरूमा टुक्रिएको छ। एउटै विश्वका मानवजाति आज अनेकन राष्ट्रहरूमा टुक्रिएको छ, एउटै राष्ट्रका व्यक्तिहरू पनि अनेकन धर्म जाति, वर्ग, दल, समुदाय, संगठन र मतमतान्तरहरूमा टुक्रिएका छन्, यही विभाजन नै सबै प्रकारको वैमनस्य, हिंसा व्यवहार र अशान्तिको कारण बनेको छ।

यसमा पनि अनौठो कुरा त यो छ कि व्यक्ति स्वभावतः आत्मकेन्द्रित हुन्छ र संकुचित स्वार्थहरूको लागि ठूलो स्वार्थलाई पनि विर्सिदिन्छ। परिवार

परिवारको प्रतिस्पर्धा र टकरारमा व्यक्तिहरू विसिदिन्छन् कि दुबै परिवार एउटै जाति वा धर्मका अंग हुन् । जाति जाति वा धर्मको टकरारमा विसिदिन्छन् कि दुबै धर्म र जाति एउटै समुदायका अंगहरू हुन् । आ-आपना व्यक्तिगत स्वर्थमा बाधा पुग्न गए एउटै परिवारका सदस्य हौं भन्ने कुरा समेत विसिदिन्छ ।

यी स्वार्थहरूको मूल जननी व्यक्तिको सुखकामना रहे पनि यसका स्वरूपहरू देश, काल र परिस्थितिमा निर्भर गर्दछ । बाँचनको लागि आवश्यक सरसामानहरूको उत्पादन वितरण र उपभोगमा विभिन्न व्यक्तिहरूको स्वार्थको किसिम निर्भर गर्दछ । आपना सन्तानहरूको सुरक्षा र बन्दोबस्तको तरीकाहरूमा स्वार्थको किसिम निर्भर गर्दछ तर आजसम्म पनि विश्वमा कुनै यस्तो एउटा समाज निर्माण हुनसकेको छैन जहाँ व्यक्तिहरू प्रत्येकको स्वार्थलाई आफ्नो स्वार्थ ठान्छन्, जहाँ सबै मिलीजुली कामगरी सबैको स्वार्थ पूर्ति गर्छन्, जहाँ परस्पर विरोधी स्वार्थहरूबीच संघर्ष हुँदैन, जहाँ सबै व्यक्तिको ममताले सबैलाई नै समेटेको हुन्छ । विशेष गरी गरीब अविक्सित देशहरूमा स्वार्थको र संघर्षको मात्रा ज्यादै तीव्र हुन्छ भने विकसित धनी देशहरूमा पनि ठूला स्वार्थहरूबीच संघर्षमै नै रहन्छन् ।

विभिन्न थरीका विभाजित र संकुचित स्वार्थहरूको संघर्षमा पिल्सिई अनेक दुःख कष्ट झेली करुणाजनक जीवन जिउनु नै सांसारिक प्राणीहरूको सहज स्वभाव र आएकोले सानातिना स्वार्थलाई बिसौं निस्वार्थ र उदार हुने बाटो देखाउन समय समयमा ऋषि मनीषिहरू, बुद्ध, ईशा, कन्फुसियस, लाओ-त्सु, जरथुष्ट, महम्मद, सुकरात, जस्ता महान् मानवहरू अघि सरेकाहुन् । कसरी मानवलाई संकुचित स्वार्थहरूबीचको संघर्षको दलदलमा फँस्नुबाट बचाई विशाल, निस्वार्थ र विश्वकेन्द्रित हुने दिशातिर

लैजान सकिन्छ, कसरी सांसारिक मलयुक्त चित्तलाई निर्मल गरी प्रज्ञा र करुणाको मन बनाउन सकिन्छ, कसरी मानवलाई विश्वभरीका मानवलाई आफू सरह नै देखेने दृष्टिकोण दिएर विश्व-चेतनाको विकास गर्न सकिन्छ, कसरी सानातिना संकुचित स्वाथयुक्त संघर्षबाट मानवसमुदायलाई उठाई विश्वबन्धुत्व र शान्तितिर लैजान सकिन्छ, यस्ता उद्देश्यहरूले प्रेरित भएर ती महामानवहरूले अनेक प्रयत्न गरी गए, तर अफसोस, स्वार्थको दलदलमा फँसी बलिया स्वार्थले निर्धो स्वार्थमाथि रजाई गरी खानपल्केका सांसारिक जीवहरूले ती महामानवहरूले दिएको प्रत्येक धर्म, विचारधारा तथा आदर्शहरूलाई समेत सीमित स्वार्थका विभिन्न घेराहरूमित्र हालेर उही संघर्षकै दलदलमा डुवाएर छोडेका छन् ।

आज हामीले विश्वभरीका मानवलाई यही मत-मतान्तर, जाति, वर्ण, लिङ्ग, धर्म र वाद आदिको फन्दाबाट छुटाउन विश्व-चेतनाको विकास गर्नुपरेको छ । मानवलाई केवल मानव मात्र बनाउनुपरेको छ । कुनै धर्म, जाति, वर्ण र वर्ग इत्यादिको पक्षपाती नबनाइकन सम्पूर्ण मानवको स्वार्थ नै प्रत्येकको स्वार्थ हो भन्ने पाठ पढाउन र राम्ररी बुझी तदनुसार आचरण गर्न सिकाउनुपरेको छ । आज विश्वमा जे जति समस्याहरू चर्किरहेका छन्— जस्तै खाडीको समस्या, बावरी मस्जिदको समस्या, काश्मीरको समस्या, इजरायल र पेल्लेस्टाइनको समस्या, गोरा र कालाजातिको समस्या, विभिन्न वाद र गुटहरूबीचको संघर्षको समस्या र ती समस्याहरूबाट उत्पन्न संघर्ष र हिंसाका अद्विगल विस्फोटहरूबाट यो कुरा स्पष्ट हुन्छ कि विश्वका कुनै पनि सीमित परिधि र स्वार्थयुक्त धर्म, वाद, राष्ट्रियता, जातिवाद वा गुटबन्दीहरूले मानवलाई विश्वबन्धुत्व र शान्ति दिन असमर्थ

भएका छन् । येनकेन प्रकारेण सस्तो लोकप्रियता र शक्ति हत्याएर आफ्नो दूनो सोझ्याउने तृष्णारूपी स्वार्थी दानवले प्रत्येक गूट वा दललाई आफ्नो वशमा पारेको छ । सारा विश्वलाई आफूमा र आफूलाई सारा विश्वमा देख्न सक्ने मानवहरूको खांबो आज हामीलाई छ, केवल मानवमात्र रहेर मानव र मानवलाई फुटाउने कुन भेद र विभाजनबाट माथि उठेर सम्पूर्ण मानवलाई आफ्नो प्रेमको परिधिभित्र राखी विशुद्ध प्रेमवश मानवको कल्याणको लागि काम गर्ने मानव नै विश्वचेतनशील मानव हुन सक्छ । उदाहरण स्वरूप ऋचाको प्रणेता नमान्ने मान्छेलाई आफ्नो नमान्ने वा बुढलाई नमान्नेलाई आफ्नो नभन्ने, साम्यवादीलाई मात्र आफ्नो भन्ने, मुसलमानहरूलाई आफ्नो नभन्ने, गोरालाई मात्र आफ्नो भन्ने, कालोलाई आफ्नो नभन्ने, यस्ता भेदबुद्धि राख्ने व्यक्तिहरूबाट विश्वचेतनशीलता वा विश्व-बन्धुत्वको आशा गर्न सकिँदैन । विश्व-चेतनशीलता व्यक्तिले त आफ्नो ध्यान दृष्टिले यथार्थतालाई देखेको बुझेको हुन्छ, विभिन्न जाति, धर्म-वाद आदिको उदय र परिवर्तनलाई रात्ररी बुझेको हुन्छ र सबै देखेर बुझेर नै उसको हृदयमा, संकुचित स्वार्थहरूको संघर्षको दलदलमा फँसिरहेका अज्ञानी मानवहरूप्रति स्नेह र असीम करुणा जागृत भएको हुन्छ र विना कुनै भेदभाव मानवमात्रको कल्याणको लागि बाँचुन्जेल कार्यरत रहन्छ । आफू संघर्ष र अशान्तिको ज्वालाबाट माथि उठी उसले सम्पूर्ण मानवलाई विश्वबन्धुत्वको सूत्रमा गाँसी मिलीजुली परस्पर कल्याणको लागि काम गर्न प्रेरणा दिन्छ । आज हामीलाई यस्तै विश्वबन्धुत्व र शान्तिको बाटोलाई आवश होइन व्यवहारमा उतार्ने विश्व-चेतनशील मानवको जरुरत छ । कसरी स्वभावतः संकुचित स्वार्थयुक्त व्यक्ति

यस प्रकारको विश्व-चेतनशील मानवमा बदल्न सक्छ ? कुन कुराले युक्त भएमा व्यक्ति संकुचित स्वार्थको फन्दाबाट माथि उठ्न सक्छ ? कुन कुराले युक्त भएमा व्यक्ति तृष्णाको जकडबाट बच्न सक्छ ?

यसको लागि प्रथमतः विश्व-चेतनाले युक्त भई विश्वभरीका मानवहरूको कल्याणार्थ काम गर्ने महान् कर्तव्यप्रति श्रद्धा र उत्साह जागृत हुनु अनिवार्य छ । त्यसपछि यसको लागि आफू लान्ने दृढ निश्चयको साथै लगनशीलता आवश्यक हुन्छ । स्वाभाविक मानसिक संस्कार स्वरूप जरा हालसकेका संकुचित स्वार्थहरूलाई बलपूर्वक दबाएर तिनीहरूमाथि काबु पाउन सकिन्न, यस्तो गर्नाले त झन उल्टो प्रतिक्रिया भई भिन्नभिन्न जरा गाडिएर अर्कोतिरबाट बिस्फोट भई अस्वाभाविक तौरले निस्कन थाल्छ । यसको लागि त यथार्थता बुझ्ने ज्ञानको आवश्यकता हुन्छ । भनिन्छ पनि “ऋते ज्ञानान् मुक्तिः” अर्थात् ज्ञानविना मुक्ति संभव छैन । यहाँ मुक्तिको असली अर्थ हो संकुचित स्वार्थको संयोजनहरूबाट मुक्ति । यस ज्ञानको लागि ध्यानदृष्टिको आवश्यकता हुन्छ । ध्यानको अभ्यासबाट मनको शक्ति एकीकृत हुन्छ र मनलाई त्यो शक्ति प्राप्त हुन्छ जसद्वारा भित्री संयोजनहरूलाई यथार्थतः देखेर जानेर बुझेर काट्दै निःशेष गराउन सकिन्छ । यसो गर्नाले संयोजनहरू पुनः पुनः उत्पन्न हुने गर्दैनन् । यसरी ध्यानले युक्त भएर व्यक्तिले आफूभित्रका स्वाभाविक संकुचित स्वार्थहरूउपर विजय पाउन सक्छ र मानवकल्याणको महान् उद्देश्यको लागि आफूलाई समर्पित गर्न सक्छ । यसरी मानवले स्वभाविक पाशविक प्रवृत्तिहरूबाट मुक्त भई आफूमा विश्व-चेतना जागृत गराउन सक्छ र विश्वचेतनाले युक्त भई विश्वबन्धुत्व र विश्वशान्तिको नारालाई खोक्रो ढोंग हुनबाट बचाउन सक्दछ ।

बालकको अठोट

—विश्व शाक्य
पोखरा

हामी बालक, जे बोल्छौं सत्य बोल्छौं
हामी बालक, जे गछौं सत्य गछौं ।
हामी हाँस्छौं, सत्य हाँस्छ
हामी रुन्छौं, सत्य रुन्छ ।

प्राणीहिंसा, पाप हो हामी गर्दैनौं धनको लोभ अधर्म हो हामी गर्दैनौं
चोरी काम, पाप हो हामी गर्दैनौं नामको भोक अधर्म हो हामी गर्दैनौं
व्यभिचार, पाप हो हामी गर्दैनौं ईर्ष्या द्वेष अधर्म हो हामी गर्दैनौं
फूठो बोली, हामी बोल्दैनौं बोल्दैनौं अहंकार हामी जान्दैनौं जान्दैनौं
लाग्ने कुरा, हामी खाँदैनौं खाँदैनौं । धनी गरीब हामी मान्दैनौं मान्दैनौं ।

(स्तोत्र)

बुद्धस्तुति

— खेमचन्द्र बाँस्तोला
शनिश्चरे, झापा

नमो बुद्धाय, धर्माय, संघाय च नमो नमः
नमस्त्रिरत्नाय, त्रिहेतुकाय लोकहितकारी च नमो नमः ।
नमो बुद्धाय, दुःखमुक्ताय, अष्टमार्गी च नमो नमः
नमो त्रिगुणाय, त्रिमूर्ती शीलचारी च नमो नमः ।
नमः प्रज्ञामयी, शान्तिमयी, सद्गुणी च नमो नमः
नमः सम्यक् सम्बुद्धाय यथार्थवादी च नमो नमः ।
नमः शान्तिमयी, सदाचारी, व्यवहारी च नमो नमः
नमस्त्यागी, ध्यानी, गुणी, भावनामयी च नमो नमः ।

सम्पादकलाई चिठी

श्रद्धेय सम्पादकज्यू,

आजभोलि ज्ञान बढाउने तरीका पौराणिक कालमा भन्दा फरक छ । सञ्चार, पत्राचार, पुस्तक, पत्रपत्रिका ज्ञान प्राप्त गर्ने सजिलो उपाय हुन गएको पाइन्छ भने छलफल, प्रश्नोत्तर धेरै सरल ज्ञान प्राप्त गर्ने तरीका धेरै पहिलेदेखि नै हुँदै आएको छ तर एकलै दुकलैको छलफल त्यति फलदायक देखिँदैन भने छलफल (धर्म विषयक) का लागि आफ्नो जस्तै सोचाइ भएका साथीहरू आफ्नै गाउँघरमा भने छुँदै छैनन् वा नगण्य मात्रामा छन् । यस उसले, म यस पत्रिका मार्फत आफ्नो ठेगाना दिन र बुद्धधर्म सम्बन्धी धेरैभन्दा धेरै ज्ञान प्राप्त गर्ने, आफ्नो जस्तै विचार भएका धेरै टाढा वा नजिकका मित्रहरूसँग, पत्रद्वारा परिचित हुन चाहन्छु । तपाईंलाई मेरो विचार उचित लागेमा र अरु मित्रहरूबाट पनि तपाईंसमक्ष मेरो जस्तै प्रस्ताव आएमा यस पत्रिकाभित्र पत्रमित्रतास्तम्भ प्रकाशित गरे कसो होला ? ठेगाना चाहिँ व्यक्तिगत वा स्थानीय विहार राख्न पनि सकिने गर्न सकिन्छ । स्तम्भमा नाम छपाउन शुल्क लाग्ने वा नलाग्ने तपाईंले निर्णय लिनुभए वेश हुनेछ । मेरो आफ्नो विचारमा शुल्क रु. ३।- देखि रु. ५।- गरिए वेश हुनेछ । धन्यवाद !

— ज्योतिप्रकाश शाक्य
पनौती ३।६२ काभ्रे

[ज्योति प्रकाशजी, पत्रमित्रस्तम्भ हामीले राख्न सकेका छैनौं । तथापि कसैले तपाईंले जस्तै लेखिपठाएमा 'सम्पादकलाई पत्र' स्तम्भद्वारा जानकारी गराइदिनेछौं । सुझावको लागि धन्यवाद ।]

सन्तवाणी

जबसम्म ममत्व हुन्छ तबसम्म दुःख हुन्छ । जब ममत्व दूर हुन्छ तब सबै आफ्नै हुन्छन् ।
आसक्तिलाई छोडेर व्यवहार गर्नु । धन, स्त्री तथा आफन्तमा आफन्तभावलाई भुलेर व्यवहार गर्नु ।

Are we living by Zen

□ Ajaya Kranti Sakya

In China, Bodhi-Dharma and Hui-neng are two significant zen master's. Hui-neng's works in the eight century A. D. known as the platform sermons of the sixth patriarch and in its dual relationship on one hand to Hui-neng himself and his personal disciples and on the other hand to Bodhi-Dharma and his succeder Hui-ke, Tao-hsin, Seng-tran and Hung-jen. Before Hui-neng no Buddhist master had made such a direct appeal to masses. The original idea of him was to do away with literature and utterance.

He was also the leader of northern school and in his teaching there are five means (upaya) which are five heads of reference to the Mahayana sutras. This teaching is (1) Buddha-hood is enlightenment and enlightenment consist is not awaking the mind. (2) when the mind is kept inmovale the

sense are questioned and in this state the gate of supreme knowledge opens. (3) This opening of supreme knowledge leads to a mystical emancipation of mind and body. However, this doesn't mean the absolute quietism of the Nirvana of the Hinayana, for the supreme knowledge attained by Bodhi sattwas involves unattached activity of the senses. (4) This unattached activity means being free from the dualism of mind and body, where in the true character of things is grasped. (5) Finally there is the path of oneness leading to world of suchness which knows no obstruction, no differences. This is enlightenment.

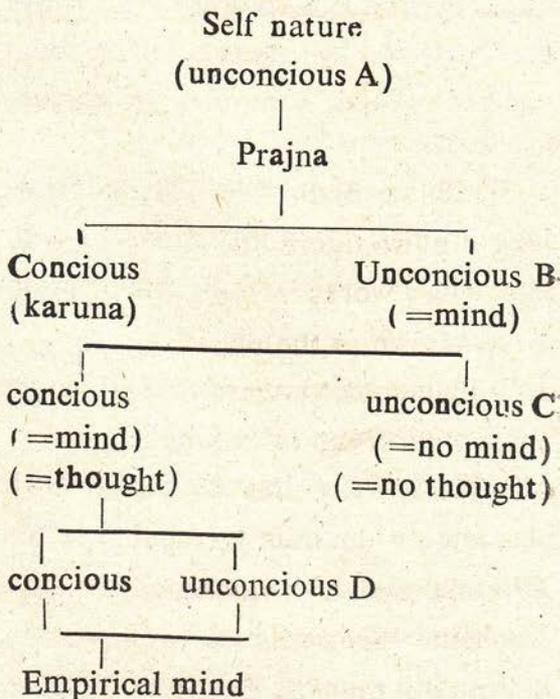
To understand the contrivance of thought conceived by Hui-neng the following explanation may be used.

The idea of self-nature which is the philosophy of Hui-neng is Buddha-nature in the traditional terminology of Buddhism.

It is absolute emptiness, it is absolute suchness. As Buddhist phrasology is saturated with psychological terms and as religion is principally concerned with the philosophy of life. In the self-nature in which the terms mind and unconsciousness are used as synonymous of it, there is a movement of an awakening is to be taken as a fact which goes beyond the reputation. This is, whatever we have now a self-conscious, unconscious thus transformed self-nature is known as Prajna which is the awakening of consciousness in the unconscious, function in a twofold direction towards conscious and towards unconscious. Now in the mind which is prajna of consciousness, there are two aspects; dualistic mind and prajna-mind of non-discrimination. The mind of first aspects called by Hui-neng 'thought' and from the relative point of view may be designated 'no mind' or 'no thought'. The diagram below clear up this scheme of unconscious:

In this unconscious A, B and C belongs to the transcendental order and are essentially of one and the

same nature. Where as the unconscious D is of the empirical mind which is the subject of psychology.

According to devotees, Zen in the Alpha and Omega of Buddhism. Zen uses the fewest possible words when pressed for expression. 'Mondo' in the unique factor in Zen method of teaching. The disciple asks a question (mon) and the master answers (do); The answers is not always given words. The mondo generally stops with the master's axiomatic statement, if the disciple should fail to comprehend the masters at once, he beats a

retreat and this is the end of the personal interviews. Zen lives in intuitive apprehension and its truth is always demonstrated by means of personal contract. Some examples of mondo are following:-

1. When Yao-shan was sitting cross-legged quietly, a monk came to him and said, "In this immovable position what are you thinking?"

Yao-shan: "Thinking of that which is beyond thinking"

Monk : "How do you go on with thinking that which is beyond the thinking."

Yao-shan: "By not thinking."

2. A monk asked Kwaken-san, "Who is Buddha?"

The master struck him and the monk also struck the master. Then the master said, "There is a reason in your striking me, but there is no such reason in my striking you."

The monk failed to respond where upon the masters struck him and chased him out of the room.

3. Once Yuan asked to Hui-Hai, "When disciplining one-self in the Tao, is there any special way of doing it?"

Hui-Hai : "Yes there is."

Yuan : "What is that?"

Hui-Hai : "When hungry one eats; when tired one sleeps."

Yuan : "That is what other people do; is their way the same as yours?"

Hui-Hai : "Not the same."

Yuan : "Why not?"

Hui-Hai : "When they eat, they do not just eat they conjure up all kinds of imagination; when they sleep, they do not just sleep they are given up to varieties of idle thought. That is why their in not my way.

All these zen mondo may seem to be nonsense. But the most marvelous fact in the history of humanity is that this nonsensical cult has been propesing for about one thousand five hundred years and has engaged the attention of some of the best mind in the east.

Now to understand zen, it is essential to have an experience known as 'Satori' which is paradoxically expressed, "when snow covers all the

mountains white, why is one lift uncovered?"

"What I know you do not know; what you borrow I knew all."

To make these statement intelligible satori is needed satori doesn't work with logical formulas and abstraction. When it states that the water donot flow best the bridge does, it is to men of satori, not a pavedox but a direct statement of their living existential experience also according to the 'Tantra' significantly there are two approaches to Satori: one may be termed metaphisical and the other psychological.

The mind is what makes up Buddhahood. The Buddha-nature in mind and the mind is Buddha-nature. The only difference between Buddha and ourselves is that we are not yet enlightened. To become a Buddha, it is necessary to wip off the defilement on our Buddha-nature. When we know the nature of mind, we know whence are born and within we pass, the Tibetan Guru Rinpoche called this experience to Bardo experience and this knowledge release us from the bondage of birth-and-death.

So, we might have to think "Are we living by zen?" Then first the question an's "what is mean by living by zen?"

Zen is the living, Zen is life and

the living Zen. The living by Zen means to remain itself, to be compute by itself. With Zen every morning is a good morning, every day is a fine day. But we do not live by Zen we are just living it.

The dog is a dog all the time and is not aware of his being a dog. He is not conscious of his Buddha-nature. He has no regrets, no aspiration, he doesn't lament his fate. He only lives zen but doesn't live by zen.

It is man alone that can live by zen as well as live zen. We all live zen non-sentient as well as sentient, but the secrete of the living has never been disclosed except to human being. It is their prerogative to be in communion with god through this secrete knowledge. Only morality is not creative, it constrain, binds. But the living by zen is more than being merely moral. Zen releases and bring us out into frees realm of life, into the realm of god. And only this is the straight point to enlightenment. We must liven by it.

Bibliography

1. The Zen doctrine of no mind - D.T. Suzuki
2. Living by zen - " "
3. Introduction to zen Buddhism - " "
4. A way of life - Christmas Humphreys
5. The Tibetan book of dead - Guru Rinpoche
6. "Tantra Sutra - 5 - Shree Rajneesh

संघदान

गुह्यहर्ष वज्राचार्य

(ॐ बाहाः गुर्जु)

संसार स्थिर जुयाचवंगु मनूया धर्मं खः । लःया
ह्वाउकेगु व मिया प्वीगु धर्मं घया थें सकल प्राणीमात्रया
कल्याण यायेगु मनूया धर्मं खः । थो थो मनूतसें थो थो
धर्मं घकाः थःथःगु ताःलं परंपरां वयाचवंगु बाय् थःत खः
ताःथें चवंगु खँयात धर्मं घकाः हनावयाचवंगु दु । उकथं
न्ह्याह्यासिनं न्ह्याथे यानावयाचवंगु जूसां धाथें ला मानव-
जातिया हित यायेगु हे धर्मंया उद्देश्य खः । मानवजातिया
हित यायेगुया लागि करुणानिधान भगवान् शाक्यसिंह गौतम
बुद्धं यक्वं कुतः याना बिज्यात । सकलें सकलेंयात हित

(गुह्यहर्ष वज्राचार्य)

यानाः सुख बीगुया लागि कुतः यायां वस्पोलं घयाबिज्यात
— बहुजन हिताय, बहुजन सुखाय । छह्य निह्य नबित्त
नमाय्तय्त कःघानाचवैतलें अक्वःसितहित ज्वीगुली लिपा-
लाइगु खनाःहे वस्पोलं अक्वः मनूतय्त हित यायेगु व अक्वः
मनूतय्त सुख बीगु खँ न्ह्यथनाबिज्यात । थथे मनूया हित
व सुखया लागि गुलिनं कुतः ज्वी व फुक धर्मंया खँ खः ।

हित व सुख मनंतुनेवं तुं पूवनीगु मखु । हित वा
सुख ज्वीगुली कारण दु । अथे घयागु न्ह्यागु खँ ज्वीगुया
नं कारण दु । थ्व संसारय् कारण मदयेकं छुं हे ज्वीमखु ।
थुफियात हे 'हेतुवाद' धाइ । भगवान् बुद्धं हेतुवादयात
बांलाक निश्चित यानाःलि सकसितं कनाबिज्याःगु दु ।
हेतु घयागु कारण खः । भगवान् बुद्धया थुगु हेतुवाद शीसं
न्ह्याबलें लुमंकाचवना । छःपिंगु भावना यानाः पूजा
याक्वपतिकं थ्व हे खँयात न्ह्यथनाचवना । अले शीसं थथे
व्वनेगु यानाचवना -

ये धर्मा हेतुप्रभवा हेतुं तेषां तथागतः ।

ह्यवदच्च तेषां यो निरोध एवं वादी महाश्रमणः ।

संसारय् गुलिनं ज्या-खँ ज्वी छुं न छुं कारण
ज्वी । सुख जूसां छुं कारण दयाः ज्वीगु खः, दुःख जूसां
छुं कारण हे ज्वीगु खः । सुख स्वये साह्रं हे आपुल, दुःख
धाःसा पलाःपतिं खने दयाचवनि । उकिं हे भगवान् बुद्धं
घयाबिज्यात- थ्व संसार दुःखमय खः । वस्पोलं घयाबि-
ज्यात- दुःख दु धकाः निराश तायेम्वाः । दुःख ज्वीगु
कारण दसेलि व दुःखयात पवाये नं फु । अले व दुःख
पवानाछोयेगु उपाय नं दु । थ्व प्यता खँ भगवान् बुद्धं
कनाबिज्याःगु चतुरार्यं सत्य खः ।

चतुरार्यं सत्यया खँ कनाः भगवान् बुद्धं दुःख
उत्पन्न ज्वीगुया मूल कारण तृष्णा व लोभ खः घकाः
घयाबिज्याःगु दु थ्व तृष्णा व लोभयात त्वःतेगु उपाय नं

दु । श्व उपाय दान, शील, क्षान्ति, वीर्य, ध्यान व प्रज्ञा
 बट्पारमितां पूर्णं ज्वीगु खः । श्व पूरापूर पूर्णं याये
 मफुसा शतांश ला छु सहस्रान्शजक थुखेपाखे लगय् ज्वी
 फुसां उकिया सार दु । उगु गुणयात लुमंकाः क्षीसं पाठ
 याक्वपतिकं दानबल स्तोत्र व्वनाः वस्पोल भगवान्या
 गुणयात लुमंकाचवना ।

दानबलेन समुद्गत बुद्धो
 दानबलाधिगतो नरसिंहः ।
 दानबलेन च श्रूयति शब्दः
 कारुणिकस्य पुरे प्रविशन्तम् ॥

शीलबलेन समुद्गत बुद्धः
 शीलबलाधिगतो नरसिंहः ।
 शीलबलेन च श्रूयति शब्दः
 कारुणिकस्य पुरे प्रविशन्तम् ॥

क्षान्तिबलेन समुद्गत बुद्धः
 क्षान्तिबलाधिगतो नरसिंहः ।
 क्षान्तिबलेन च श्रूयति शब्दः
 कारुणिकस्य पुरे प्रविशन्तम् ॥

वीर्यबलेन समुद्गत बुद्धो
 वीर्यबलाधिगतो नरसिंहः ।
 वीर्यबलेन च श्रूयति शब्दः
 कारुणिकस्य पुरे प्रविशन्तम् ॥

ध्यानबलेन समुद्गत बुद्धो
 ध्यानबलाधिगतो नरसिंहः ।
 ध्यानबलेन च श्रूयति शब्दः
 कारुणिकस्य पुरे प्रविशन्तम् ॥

प्रज्ञाबलेन समुद्गत बुद्धः
 प्रज्ञाबलाधिगतो नरसिंहः ।
 प्रज्ञाबलेन च श्रूयति शब्दः
 कारुणिकस्य पुरे प्रविशन्तम् ॥

श्व खुगू बलमध्ययं नं प्रमुखगु दानबल खः । उर्क
 हे थुकियात दकलय् न्हापां समुच्चारण यानातःगु खः ।
 दानं लोभ व तृष्णा तंकाबी । उर्क दान यायेगु तःधंगु
 धर्म खः धाःगु खः छाया कि तृष्णा व लोभ मदुह्य मनु
 संसारय् तःधनि । इच्छाजक याइह्य मनुया इच्छा गुबल्ले
 पूवनिमखु । इच्छा पुरय् यायेत वं ज्युगुं मज्युगुं याड ।
 उर्क वैत मखुगु लंपुइ छ्वं अले दुःखया गालय् कुतुवनाः
 विपत भोगय् याड । श्रये हे काजक काइह्य, मुजक
 मुक्किह्य मनुया चानं द्विनं चिन्ता व पीरजक जुयाः
 चिन्तासू गुबल्ले सीमखु । बीगु याइपिन्त उज्वःगु चिन्तां
 थो मखु । उर्क दानयात महस्व बियातःगु खः ।

दान धायेवं म्व होले थें होलेगु वा लाःलाःथे
 बियाज्वीगु उचित मज् । दान धंगु बीयोग्यह्य सत्पात्रयात
 बीमाः । सत्पात्र धंपि सकलया हितया लागी बिचाः
 याइपि अले कुतः याइपि खः । शीगु धर्मकथं सत्पात्र
 धयापि भगवान् बुद्धं वयंगु लं लिनाः बुद्धशासनयात थुलं
 तंपि खः । बुद्धशासनयात थुलं तंपि वास्तविक रूपय्
 संघपि खः । उर्क संघदान दकलय् तःधंगु दान खः ।
 शीथाय् संघदानया परंपरा परापूर्वं कालय् दीपंकर
 तथागतपिगु पालंनिसें वयाचवंगु खः । उर्क थनया दान-
 परंपराय् सम्यक्दान व पञ्चदान तसकं तःधं ।

संघ धयागु सितिमिति थासय् दे मखु छाया कि
 मिलय् जुयाः छथाय च्वनेगु धयागु तसकं थाकुगु खं खः ।
 व्यक्तिगत स्वार्थं त्वःताः सामूहिक स्वार्थं पालन यायेगु
 उदारपि व महान्पिसं जक याये फंगु खं खः । छेँखा
 छलाय हे निम्ह दाजुकिजा मिलय् जुयाच्वने मफुगु इलय्
 विभिन्न प्रकारया विचारधाराडुपि मिलय् जुयाः छगू हे
 प्रकारयागु नियम दयेकाः छपु मुकाय् स्वां माःहने थें हनाः
 मुनाः दान कयाः दान बियाः दुःख सुख इनाच्वनेगु थोया
 अशान्तगु इलय् छगू नमूनाया खं ज्वी । थुज्वःगु संघ
 सदां थुलं तयेफत धाःसा मानवमात्रया कल्याण ज्वी ।
 थुज्वःगु संघयात दान प्रदान यानाः थुलं तयेगु कुतः यायेगु
 सकल बौद्धतय्गु कर्तव्य खः ।

संघं शरणं गच्छामि !

बुद्धया न्हापांम्ह शिष्य कौण्डिन्य महास्थविर

□ दिव्या ताम्राकार

बुद्धधर्मया अध्ययन वा बुद्धजीवनी स्वयायंके बलय
पंचवर्गीय भिक्षुपिनिगु नां थायथासय उल्लेख जुया चवं
गुमित भगवान् बुद्धं दक्खसिबय न्हापा धर्मदेहाना याना-
बिज्याःगु खः । उरिप पंचवर्गीय भिक्षुपि खः, कौण्डिन्य,
वप्प. भद्रिय, महानाम व अस्सजित । उरिमध्यय बुद्धयागु
धर्मचक्र प्रवर्तनया उपदेश न्यनाः दकलय न्हापां बोध
जूह्य खः कौण्डिन्य । बुद्धया सागरमित धर्मयात दकलय
न्हापां ज्ञात यानाकाःह्य जूगुलि वसपोलयात ज्ञातकौण्डिन्य
धकाः नं धाः । अज्ञ वसपोलयात भगवान् बुद्धं 'जिमि
शिष्यरिप मध्यय दकलय न्हापां धर्मबोध याःह्य व दकलय
अप्पः चा बितय्याःह्य ज्ञातकौण्डिन्य खः' धयाबिज्यासे
'राजज्ञ' शब्दं बिभूषित यानाः अगूस्थानय तयाबिज्यात ।
कौण्डिन्यया जन्म कपिलवस्तुया लिवक द्रोणवस्तु
धाःगु छगू ब्राम्हणतयगु गामय छम्ह तसकं तःमिह्य ब्राह्म-
णया कुलय जूगु खः । तःधी जुयेकाः वसपोलं स्वर्गुलि
वेद, मन्त्र व ज्योतिष लक्षणशास्त्रं समेत पारंगत जुया-
बिज्यात ।

सिद्धार्थ राजकुमार जन्म जूबलय च्याम्ह ब्राह्म-
णपिसं भविष्यवाणी याःगु खः । उरिमध्यय दकलय का-
न्धाम्ह कौण्डिन्य खः । न्हयम्हस्यां निरपतिं धस्वाकाः
सिद्धार्थं किं त बुद्ध जुइ किं त चक्रवर्ती जुजु जुइ धकाः
घाल । कौण्डिन्य छम्हस्याजक बुद्ध हे जुइ धकाः धया-
बिज्यात । उरिप न्हयम्ह ब्राह्मणत थःपिसं सिद्धार्थं बुद्ध जूगु
स्वये मदंगु सीकाः कायपिन्त सर्वज्ञ बुद्धया शिष्य जू
वनेत आजा बिद्याः लिपा परलोक जुयावन । कौण्डिन्य

छम्ह सिद्धार्थया प्रवृज्याया प्रतीक्षा यासे छेय्तुं जीवन
हनाचवन । जब वसपोल सिद्धार्थं गृहत्याग यानाः प्रवृजित
जुयाः बुद्धगयाया उरुवेल बनय च्वनाबिज्याःगु दु धंगु
खबर सिल, अले न्हापा भविष्यवाणी याःरिप न्हयम्ह ब्रा-
ह्मणया कायपिन्त नं थःनापं प्रवृजित जूवनेत इनाप
यानाबिज्यात । उरिमध्यय प्यम्हसिनं जक उरुवेल बन-
पाखे प्रस्थान यात । उरिप न्याम्हसिनं छगू हे उद्देश्य, छगू
हे मत जुयाः प्रवृजित जूगुलि उमित 'पञ्चवर्गीय' धकाः
धाःगु खः ।

पञ्चवर्गीय भिक्षुपिसं बुद्धगयाय सिद्धार्थयात नाप-
लानाः वसपोलयागु सेवा सुश्रूषा यानाः खुदतक नापं
चवंचवन । जब सिद्धार्थं दुष्करचर्या त्वःताः भोजन ग्रहण
यात, 'सिद्धार्थं पथभ्रष्ट जुल, बोधिज्ञान लायर्फं मखुत व
नाप चवंचवनां जिइमखुत' धकाः पञ्चवर्गीयपिसं वसपोलयात
त्वःतावन । लिपा बोधिज्ञान प्राप्त याये धुंकाः वसपोल
स्वयं हे पञ्चवर्गीयपिन्त बोध यायेया लागी इरिपि चवंचंगु
थाय ऋषिपतन मृगदाबनय थयंकः बिज्यात । तापाकं
बुद्धयात खनेवं पञ्चवर्गीय भिक्षुपिसं 'श्रमण गौतमयात
आदर सत्कार यायेमखु' धंगु वचन थवंथवय यात तर
गुलि गुलि बुद्ध उमि लिवक थयंकः बिज्यात उलि उलि
उमिसं आदर सत्कार यानाः थःथःगु कर्तव्य पूर्वकल ।
बुद्धं थः बुद्ध जुये धंगु खं कनाबिज्याःबलय पञ्चवर्गीय
भिक्षुपि पत्याःमजू । अले बुद्धं 'जि न्हापा गुबले जि बुद्ध
जुये धुन' धकाः धयागु दु ला धकाः न्यनाबिज्याःबलय
तिनि पञ्च वर्गीयपिसं विश्वास यात ।

कौण्डिन्य भिक्षुं भगवान्यागु धर्मदेशना न्यनेगु इच्छा यानाबिज्यात । भगवान् बुद्धं नं वहे इलय् धर्म-
चक्रया उपदेश बियाबिज्यात । थ्व हे बुद्धया न्हापांगु-
धर्मोपदेश खः गुगुकि आषाढ पुन्हीकुन्हु बियाबिज्यागु
खः । थ्व उपदेश धर्मचक्र प्रवर्तनया नामं प्रख्यात जुल ।
उपदेश न्यनाः कौण्डिन्य छम्हजक दकलय् न्हापां धर्मया
बोधयानाः श्रोतापन्न जुल । धर्मबोध याये धुंकाः भिक्षु
कौण्डिन्यं भगवान्याके बुद्धशासनय् प्रवृज्या व उपसम्पदा
जुयेगु इच्छा व्यक्त यात । भगवानं नं 'बा, ब्रह्मचर्यं पालन
या' धकाः घयाबिज्यात । थ्व हे वाक्यं कौण्डिन्य भिक्षुया
उपसम्पदा जुल । भगवान् बुद्धं न्यान्हृतकक धर्मदेशना
यानाबिज्यात । मेपि प्यम्ह नं क्रमशः श्रोतापन्न जुजुं
छुन्हु दुकुन्हु अनात्मलक्षणया उपदेश न्यनाः कौण्डिन्य
सहित न्याम्हं भिक्षुपिसं ग्रहंत्व साक्षात्कार यानाबिज्यात ।

भिक्षु कौण्डिन्यं दकलय् न्हापां धर्मबोध याःगु
जुगुलि थुलि प्रख्यात जुलकि बुद्धया दर्शनार्थं वैपि मनूत
कौण्डिन्यया नं दर्शनं याःवंगु जुयाचवन । बुद्धया प्रथम
शिष्य जुगुलि बुद्धया अग्थाबकपि सारिपुत्र व मौद्गल्या-
यनपिसं नं वसपोलयात तःधंगु सम्मान व गौरव तःगु
जुयाचवन । भिक्षा बिज्याइगु समयय् नं वसपोलयात न्ह्याःने
तयाः मेपि ल्यू ल्यू वनीगु जुयाचवन ।

कौण्डिन्य महास्थविर छम्ह एकान्तप्रेमी, त्यागी,
सहनशील, मृदुभाषी व विवेकीम्ह व्यक्ति खः । सामाजिक
प्रपञ्चपाखें तापाक्क च्वनेत १२ वर्षतक्क छद्दन्त धाःगु
बनय् एकान्त जीवन व्यतित यानाबिज्यात । छन्हु पृथग्जन
मनूतसे मिथ्यासंकल्प यानाचवंबलय् वसपोलं थुकथं थःगु
विचार व्यक्त याःगु खः । 'अनेक प्रकारया रागद्वारा
रञ्जित मिथ्यासंकल्प याइपि विचित्र रूपत थ्व पृथ्वी
मण्डलय् दु ।'

धीम ऋतुबलय् फसं व्वयेकगु घूयात वा बयाः शान्त
यानाबोथें प्रज्ञाद्वारा अनेक प्रकारया मिथ्यासंकल्पयात

नं शान्त यानाबो ।'

अथे हे छम्ह अलसिम्ह भिक्षुया कारण वसपोलं
यथे घयाबिज्यात— 'चंचलम्ह भिक्षु खराब मित्रया संग-
तय् लातकि समुद्रया तरङ्गय् लानाः डुबय् जुइ थें महा-
दुःखय् डुबय् जुइ ।' 'अचंचल, प्रज्ञावान्, इन्द्रियसंयमी
तथा बुद्धिमानी भिक्षुं कल्याणमित्रया संगतयानाः दुःखया
अन्त याइ ।'

थःत हे लक्षित यानाः वसपोलं यथे घयाबिज्यात,
'न मरणयात अभिनन्दन याना, न जीवनयात अभिनन्दन
याना तर गथे ज्यामि ज्यालाया प्रतीक्षा याइ अथे हे
समयया प्रतीक्षा याये ।'

'जि शास्तायात म्हसीके धुन, बुद्धधर्मयात अभ्यास
याये धुन, झ्यातुगु मारीयात दिके धुन, अले भवतृष्णायात
नं छेदन याये धुन ।'

वसपोलं झिनिदें बनय् चवंबलय् ८ हजार किसि-
तय्सं सेवा याःवंगु खः । एकान्तवास चवंचं छन्हु थःगु
आयुसंस्कार फूगु खंकाबिज्यात । अले भगवान् बुद्धया-
थाय् बिज्यानाः आज्ञा कयाः हानं वहे बनय् बिज्यानाः
परिनिर्वाण जुयाबिज्यात ।

कौण्डिन्य महास्थविर छम्ह विद्वान् व विवेकीजक
मखु, समयोचित ज्ञान व समय अनुसार ज्या यायेसःम्ह
व्यक्ति नं खः । वसपोलं सिद्धार्थयात बुद्ध हे जुइ धकाः
भविष्यवाणी जक याःगु मखसें, थः नाता-कुटुम्बया
माध्यमं नं प्रचार प्रसार यानाबिज्यात । वसपोलया
केहे मन्त्राणीया काय् पूर्ण मानव बुद्धया श्रेष्ठ धर्मकथिक
जुइगु खनाः बुद्धयाथाय् यंकाः प्रवृजित याकूगु खः । वस-
पोलया जीवन चरित्रपाखें शीसं सत्यवादी, आत्मविश्वासी,
विवेकी, सहनशीलता, स्वावलम्बी, अनुशासित व इमान्दा-
रिता आदि गुण लुइके फु । थुजाःगु हे गुणत शीकेनं संग्रह
याःसा जक शीसं नं बुद्धधर्मया सारयात अवबोध यायेफे
धंगु खें कौण्डिन्यया चरित्रं शीसं सीका कायेफु । 卐

□ श्रामणेर मुनन्द

प्रकृति क्यनीगु प्रतिक्रिया स्वयाः न मनुखं क्यनीगु प्रतिक्रिया ग्यानापु । प्रकृति ला मौनरूपं थःत व्यक्त यानांतुं च्वनी, तर मनुखं स्वार्थं व ईर्ष्यां भय-भय बीवं ई-व्यःयाततकं वास्ता मतसे नःलिगु घाल्य चि-मल्ता हाः हाः यानाबी । उर्क हे मनुखं थःत थम्हं मिखा पीका च्वनीगु खं । व्यक्तिया सार्थकतां पिज्वंगु व्यक्तित्व व्यक्त लिसे मखसे समाजनाप स्वात्तु स्वानाः निरन्तर न्ह्याना-च्वंगु खनेदु । फरक थुकी हे दु व्यक्त थःत गुलि चक्क-कल वा ब्वसाजक जुल ! पाय्छिगु लिसः ला इलं बिया हे च्वनी ।

कापिनि पुचल्य छगःजक मिखा दुम्ह नं सम्मानित जुइ, सांसारिक भोग-बिलास्य तक्थनाच्वंपिनि पुचल्य ढोंगिम्ह नं पूज्य जुइफु । पुतपुइकाः कथीक स्वयेवंतिनि गुणनाप आज्जु यायेफं । गुणयात न्ह्याबलं पीजां थःगु गाबलं त्वपुयाः सुचुकाच्वनी । तर पीजा ! स्वयेबलय त्वःवनापुसे च्वंसां पलख-घौछि लिपा हे अस्तित्वहीन जुयाः अन्तरिक्ष्य विज्ञीन जुयाबी । अपशो-च ला थुलिजक खत कि वहे पीजाया रूपयात अतिकं उच्च भाःपियाच्वनेगु ज्या आदिकालनिसं थौतकं अथे हे तिन, कन्ह्य-कंस शायद मनूया अस्तित्वनाप वैगु स्वापू, त्यंका थकीगु ला छता हे खः 'स्वभाव' ! अर्थ-मानव धंभ्यु वा शब्दया अलंकारं अलंकृतयानाः अचेतनया संज्ञा व्यु !

नुगःया कुं चायं बाह्य प्रभावं स्पर्श यायेवं चेतन-शीलता जुक्क दनावं, चेतनां थः निस्क्रिय जुयाः आत्म-

समर्पणं लिपा प्रभावया प्रतिक्रिया स्वरूप संगीतया ताःलय प्याखंपाः काइम्ह कलाकारं थें निर्देशित ज्या याइ थुगु ल्याखं स्वतन्त्र मानव कतांमरि जुयाबी । थ्वंत छु घायेगु ? चेतनया पुसा लः, फय व साःया अभावं चा जुइ-द्वये मफं, उगु इलय चेतनां छगू प्रकारं समर्पण हे याःगु घाये हे माली । मखुसा अन चेतनाया पुसा ला दुगु हे खः मुखुलितुं इवाः मजुइ माःगु खः ।

थुगु इलय वाल्ल वाल्ल सनाच्वंगु न्ह्यापुइ छपाः किपाः दंवयाच्वंगु दु । तथागतया महापरिनिर्वाण ! गथे धंगु खः अथे हे यानाक्यनेकुम्ह छम्ह मनू । मनू हे खः तर मनू स्वयाः बिस्कंम्ह मनू, मनूया इबलय च्वनाः 'मनू'या- धाःथेंम्ह मनूया दसु बियाथकूम्ह मनू ! उम्ह मनूयागु अन्तिम क्षणं, क्षण-क्षण पतिकं हिलाबनाच्वनीगु स्वभावयात छ्यातां उलाब्युथें, न्वखंक घयाच्वंथें, सेत्याक पुकाच्वंगु । उफ ! गुलि थाकु क घुतिने माल खं व ई ! छवे सुभद्रया स्वच्छन्द न्हिला, मेवे आनन्दया तथागतप्रति दुगु प्रेमं पिहां वःगु हिकु, निगूयं बिस्कं यथार्थयात भतीचा हे छ्यापां छ्यापां मसंकुसे स्वयेसःम्ह महाकश्यप ! मनूचरित्रया त्रिकोणात्मक संयोग वा विशेषताया उद्-घोषण !

'मिक्षु' सांसारिक भोग सुख मुक्त जुयाः 'निरोध' जुइगु लंपुइ वनेगु कुतः यानाच्वंम्ह, संघया सबलताया छपु छिपः- छपु कथि ! सुभद्रया अट्टहास-आनन्दया विरह-प्रपशोच ! संघया सबलताया लिपु-लिपु दना वःगु

'खिति' । छफुति दाःगं यच्चुगु कापःया उनयात मज्जंका
 बीफु, दूरदशितां ज्या काये सःम्ह छायाम्हान् महाकश्यपं
 अने संगायनया प्रस्ताव न्हायनं छु आश्चर्यं ? स्वभावं हे
 मनू बन्धनय् चवने यःसा विश्वासया मतिनां गथे लुधनी ?
 कुत्सित दुराकांक्षां सवेहं गतिशीलता द्विकेवं विश्वासया
 चिलाख स्यायेगु कुतः व्यक्तित्वयात व्यक्तित्वापतुं उना-
 छ्वयेगु कुतः मखु ला? व्यक्तिजक खः वा व्यक्तित्व, अले
 उपयोगिताया मू गुलि दु धंगुयात हाकुतिनाः स्वच्छन्दता-
 यात हे स्वतन्त्रता भाःपीगुया वसु खः सुमद्र ! स्वच्छन्द
 प्रकृति जुइफु, प्रकृतियाके चेतना मदु । चेतना मदुम्हसिगु
 प्रतिक्रियां चेतनादुपिन्त अवश्यं प्रभावित याः तर चेतन-

शील प्रतिक्रिया प्रकृतिया प्रतिक्रिया स्वयाः न्याकं
 ग्यानापु ।

हा विचित्र ! त्रि-लक्षणं चीकाचवनाःनं, त्वचं
 त्या-त्या यानाचवनं नं म्हतु म्हालाचवनेमाः धाःम्ह वंछ
 फहिलेसाथं पाउँ-पालुया स्वाद हे जीवन थें तायेकेगु !
 खनेमदुगु खिपः अर्थे तयाः स्वतन्त्र जुइगु चाहना ! वासः
 बंछया अनुभवं पिहांवःगु अमृत खःसा रोगियात नं अमृत्य
 जू । गुम्हसिनं उपयोगिता म्हसिल वेंत लाभ जुल । वंछ
 नापं वासःया छु स्वापू ? मनू वं वनी, अनुभवजकं
 ल्यनीगु खः सा विश्वासघात यायेगुया अर्थं छु ?

भूमयात चीकाः शान्ति कायेनु !

(भुजुङ्ग प्रयात छन्द)

-सुवर्ण शाक्य

मिखा तिस्सिनाः की न्हालंब्वाय्गु गुब्ले
 मिखा फुत्ति हे की मयासे चवनेगु ।
 जरा व्याधि-मर्णं चिकाः की चवनागु
 महासागरय् की गथे च्वंचवनागु ॥
 मस्यु धंगु छुं हे मधाय् थें सनेगु
 जि थः हे छम्हं गावक म्वाय् थें सनेगु ।
 गथे च्चिक् पूसां फिसः हे मस्युगु
 तुयूजः धकाः की थ्व ह्यंथाय् चवनागु ॥
 गुगुं पापकर्मं मथीकाः चवनेगु
 अनित्यय् सदां हे मिखाव्वैचवनेगु ।
 थुई सो सुनां थौं व बुद्धं लंबयंगु
 दई वेंत हे न्हां सुशान्ति चवनेगु ॥

□ भदन्त सद्धम्मरंसी महास्थविर

बुद्धया अनुयायीपिसं भगवान् बुद्धं ४५ दंतक कनाबिज्याःगु उपदेशयात फयांफक्व न्यनाः धारण, पालन यानावयाच्वन । अथे न्यनाः धारण पालन याःसा हे जक थुगु वर्तमान जीवन व लिपायागु जन्मय् अनेक प्रकारयागु दुःखं मुक्त जुइ । अले हानं अनेक प्रकारयागु सुख अनुभव याये दइ । अनेक प्रकारयागु दुःखं मुक्त जुयाः निर्वाण सुखय् थ्यंकाबीगु अवश्य नं खः धकाः विश्वास यानाः भगवान् बुद्धं कनाथकाबिज्याःगु उपदेशयात फक्व धारण पालन यानावयाच्वंगु दु ।

थथे कनाबिज्याःगु उपदेश मध्यय् परिनिर्वाण जुइतेकाः मल्लपिनिगु बगीचाय् उत्तराभिमुख यानाः गोतुलाः कनाबिज्याःगु अन्तिम उपदेश खः-

‘वय धम्मा संखारा अप्पमादेन सम्पादेथ’

अर्थात् ‘ हेतुद्वारा उत्पन्न जूगु फुक्क संस्कार धर्म धाक्व विनाश जुइगु खः । ’

थुगु अन्तिम उपदेश वसपोलं ४५ दंतक कना बिज्याःगु सम्पूर्ण उपदेशया सार जुयाच्वन । बुद्धया अनु-यायीपिसं थुगु उपदेशयात विशेषरूपं लुमंकातये बहू जू ।

‘उकिं प्रमादी जुइमते, सत्पुरुष धर्म पूर्ण यायेगुली कुतः यायेगु सो ।’

भगवान् बुद्धं ४५ दंतक कनाबिज्याःगु उपदेश “अप्पमादेन” अर्थात् प्रमादी मजुसे धयागु उपदेशय् दुने फुक्क दुथ्यानाच्वंगु दु । प्रमादी मजुसे च्वन धाःसा ४५ दंतक कनाबिज्याःगु उपदेश धारण पालन यायेगु ज्या

फुक्कं पूवनी ।

“प्रमादी मजुसे पूर्ण यायेगु स्व” धकाः भगवान् बुद्धं कनाबिज्याःगुली प्रमादी व्यक्ति स्वंगू प्रकारया दु । व थथे खः-

१. दुश्चरित्रकार्यय् लगय् जुयाः प्रमादी जुयाच्वंम्ह
२. लौकिक आरम्भणय् भुलय् जुयाः प्रमादी जुयाच्वंम्ह
३. कर्मस्थान भावनाय् लगय् जूसां नं स्मृति त्वत्वफियाः प्रमादी जुयाच्वंम्ह

१. दुश्चरित्रकार्यय् लगय् जुयाः प्रमादी जुयाच्वंम्ह धयागु, गुम्ह व्यक्ति प्राणिहिंसा यायेगु, खुयाकायेगु आदि दुश्चरित्रकार्य यानाः जीविका यानाच्वनी उम्ह व्यक्तियात कुशल धर्म उत्पन्न जुइगु मौका मद्गुलि तःधंगु प्रमादय् लाःम्ह धाइ । वं जन्मजन्म-पतिकं तःधंगु दुःख भोग याये माली ।

२. लौकिक आरम्भणय् भुलय् जुयाः प्रमादी जुयाच्वंम्ह धयागु गथे धाःसाः गुम्ह व्यक्ति बांबांलाःगु रूप बांबांलाःगु शब्द, सुगन्ध, स्वादिष्टगु रस, सुख स्पर्श धयागु लौकिक आरम्भणय् पञ्चकामगुणय् भुलय् जुया च्वनी, उम्ह व्यक्ति निर्वाणय् यंकिगु समथ व विप-स्सनाभावना याये मफुगु कारणं वयात प्रमादी जुया-च्वंम्ह धाइ । भवसागरय् दुबय् जुयाः संसार ताः हाकःम्ह धाइ ।

३. कर्मस्थान भावनाय् लगय् जूसां स्मृति त्वत्वफियाः प्रमादी जुयाच्वंम्ह धयागु गथे धाःसा-

गुह्य व्यक्ति मार्गज्ञान फलज्ञान निर्वाणयात साक्षात्कार यायेगु उद्देश्यं विपस्सना भावनाय् लगय् जूसां स्मृति त्वत्त्वफियाः लौकिक अरस्मणय् लगय् जुयाच्चनी, उजोम्हसित नं प्रमादी जुयाच्चम्ह धाइ । मार्गफल निर्वाण धयागु विशेष ज्ञान धर्म प्राप्त यायेगुली धिला सुस्तिम्ह धाइ । थुपि स्वंगू प्रकारयापि थें प्रमादी मजुसे हरेक थासय् स्मृति दयेकाचवने फयेकेमाः । स्मृति दयेकाचवने फुसा जक असंखत जुयाच्चंगु निर्वाणय् थ्यंके फैं धकाः आज्ञा जुयाबिज्यात ।

अप्पमादेन सम्पादेथ- “प्रमादि मजुसे पूर्ण यायेगु सो” धयागु वचनया अर्थ मनुष्यसुख, देवसुख व ब्रह्मसुख प्राप्त यायेगुजक इच्छा यानाः दान शील समथभावना आदि सामान्य कुशलं पूर्ण जुइगु सो धाःगु मखु “प्रमादी मजुसे पूर्ण यायेगु सो” धयागु वचनया अर्थ अणाय(नरक) दुःखं- निसैं कयाः सम्पूर्ण दुःखं मुक्त जुयाच्चंगु निर्वाणसुख प्राप्त जुइगु सतिपट्टान विपस्सनाधर्म बृद्धि यायेगु सो धयागु अर्थ खः ।

सारांश-

भगवान् बुद्ध बोधिसत्व जुयाच्चंगु समयय् प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्पतक्क थःगु शरीर व प्राणयात समेतं परवाह मतसे दुःख सियाः पारमिताधर्म पुरय्याना- बिज्यात । वसपोलं समस्त लोकय् च्वपि वेनेध्य पुद्गल प्राणीपिनि सामान्य कुशलं पूर्ण जुइकाः मनुष्यसुख, देव- सुख व ब्रह्मसुख प्राप्त यायेया निर्मित थःगु शरीर व प्राण- यात समेतं दुःख बियाः पारमिताधर्म पुरय् यानाबिज्याःगु मखु बर वसपोल भगवान् बुद्ध बोधिसत्व जुयाबिज्याना- च्वंगु बखतय् शरीर व प्राणयात परवाह मतसे पारमिता- धर्म पुरय् यानाबिज्याःगु समस्त लोकया अणाय दुःखंनिसैं

कयाः संसारचक्रयागु दुःखं मुक्त जुयाच्चंगु निर्वाणसुख प्राप्त जुइकेया निर्मित खः । उकिं “प्रमादी मजुसे पूर्ण याये फयेकि” धयागु उपदेशया अर्थ “निर्वाणय् थ्यंकीगु सतिपट्टान विपस्सनाधर्म बृद्धि यानायकेगुली प्रमादी जुइ मते पूर्ण जुइ फयेकि” धाःगु खः ।

थ्व हे बुद्धया अन्तिम वचन खः ।

-अनु० भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर

ध्यानं चायेकि

-मोहनकाजी ताम्राकार

ज्ञानी जुइगुसा ध्यानी जु

छाय् धाःसा

ध्यान व लँपु खः गुकी

ज्ञान साक्षात्कार यानाकाये फइ ।

बुद्ध, बुद्ध जुल ध्यानय् चवनाः

बुद्ध सिद्ध जुल नं ध्यानय् हे चवनाः

उकिं

जन्म मरणया चक्रब्यूहं

मुक्त जुइगु इच्छा दःसा

थःत ह्यसीकाः करकित खंकाः

वनेगु लँपु खः ध्यान पासा ।

युद्ध, द्वन्द, भय, अशान्ति

क्षेप्यास्त्र थें भयावह

विनासकारित न्हंकेगु खःसा

बुद्धया ध्यानय् चवनाः ज्ञानं चाय्कि ।

तृष्णा, माया, मोहया जाल

चफुनाछ्वयेगु इच्छा दःसा

छकः ला चवनास्व ध्यानय् कासा

उत्तम थ्व गुलि म्हसीकि पासा ।

卐

वीरगंज गतिविधि

[नेपालीभाषा]

पुण्यकार्य सम्पन्न

२०४७ फागुन १६, काठमाडौं-

यहाँको आनन्दकुटी बिहारमा मासिक पूर्णमाको कार्यक्रम अनुसार शीलप्रार्थना, बुद्धपूजा, धर्मदेशना र दानप्रदानको पुण्य कार्य सम्पन्न भयो । भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर समक्ष शीलप्रार्थना पछि बुद्धपूजा गराउँदै आनन्दकुटी निवासी महास्थविर भिक्षु अश्वघोषले भन्नुभयो- "भौतिक पूजा र व्यावहारिक आचरण पूजा गरी पूजा २ प्रकारका छन् । पुष्प, धूप, दीपादिद्वारा पूजा गर्ने भौतिक पूजा हो भने कर्तव्य पालन सहित आचरण शुद्ध पार्न गरिने व्यावहारिक आचरण पूजा हो । यो दुवै प्रकारको पूजाको त्यतिकै आवश्यक भएपनि व्यावहारिक आचरण पूजा गर्नेको स्थान नै लोकमा अग्र-स्थान रहने हुन्छ ।" त्यसबेला धर्मदेशना गर्दै भिक्षु भद्रि-यले भन्नुभयो- "मालीले बगैँचामा फुलेका राम्रा फूलहरू टिपी माला उने झैं मनुष्य भएर जन्मेकाले कुशल कर्महरू संचित गर्न सक्नुपर्छ । फूलमा वासना रहे झैं हामीमा गुण सम्पन्न हुनुपर्दछ । कर्तव्य पालन नै गुणको परिचय हो । गुणी मानिसले परसेवा गर्दछ । यस्तो सेवा गर्नेमा त्यागी भिक्षुहरू नै अग्रपंक्तिमा रहेका हुन्छन् । भिक्षुहरू समाज सुधार हुने शिक्षा दिनेमा सर्वदा संलग्न रहने हुन्छन् र चरित्रवान् बन्ने कोशिशमा रहने हुन्छन् । यसैले नै आफ्ना छोरोले प्रब्रज्या ग्रहण गरी भिक्षु भएमा उनीहरू आफ्नै

छोरालाई पनि वन्दना गर्दछन् । अतः भिक्षुहरू पनि शीलवान् भई कर्तव्यनिष्ठ हुनुमा सदा तत्पर रहन्छन् । त्यसैले भिक्षुसंघ पुण्यक्षेत्र कहलिन्छ ।" त्यस दिनको भोजनोपरान्त भिक्षु द्वय दीपंकर र शोभितले धर्मदेशना गर्दै परित्राणमा मैत्री र सत्यता अन्तर्निहित हुने भएको हुनाले परित्राणले बिचन बाधा हट्छ भन्नुभयो ।

बुद्धजयन्ती समारोह समितिको पुनर्गठन

२०४७ फागुन ८, काठमाडौं-

आउँदो बुद्धजयन्ती २५३५ श्रो बुद्धजयन्तीको रूपमा मनाइने शुभ दिन हो । काठमाडौंमा बुद्धजयन्ती मनाइने समितिको पुनर्गठन भएको छ । सो अनुसार अध्यक्षमा भिक्षु कुमार काश्यप, उपाध्यक्ष द्वयमा लोक-दर्शन वज्राचार्य र कनकमान शाक्य, सचिव र सहसचिवमा श्यामकृष्ण मानन्धर तथा मुक्तिबहादुर मानन्धर, कोषाध्यक्ष र सहकोषाध्यक्षमा शाक्यमुनि शिखाकार र द्वारिकाप्रसाद मानन्धर रहनुभएको छ भने अरू कार्यकारिणी सदस्यहरूमा तीर्थनारायण मानन्धर, सुवर्ण शाक्य, भाइकाजी उपासक, हर्षबहादुर मानन्धर, केदार शाक्य, तीर्थमुनि शाक्य, भिक्षु महानाम महास्थविर, रत्नबहादुर वज्राचार्य, भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर, स्वस्तिरत्न शाक्य, बुद्धरत्न वज्राचार्य, अष्टबहादुर लामा, रामेश्वर-प्रसाद श्रेष्ठ, अनगारिका धम्मवती, प्रयागराजसि सुवाल, गुह्यरत्न शाक्य, ऋषेबहादुर वज्राचार्य र अमृतलाल रंजित रहनुभएको छ ।

बुद्धजयन्ती भव्यरूपमा मनाउनको लागि १३ वटा विभिन्न उपसमिति पनि गठन गरिएको छ । कार्यक्रम अनुसार भगवान् बुद्धको अस्थिधातु प्रदर्शन, आनन्दकुटीमा सार्वजनिक बौद्धसभा, बौद्धहाजिरी जवाफ प्रतियोगिता, रेडियो र टेलिभिजनमा धार्मिक कार्यक्रम, अधिराज्यका विभिन्न स्थानमा भिक्षुहरूद्वारा प्रमुख प्रतिथित्वमा समारोह, आनन्दकुटीमा श्रद्धालु भक्तजनहरूमा क्षीरभोजन प्रदान, रक्तदान, वार्षिक पात्रो प्रकाशन र स्मारिका प्रकाशन आदि हुनेछन् ।

हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता हुने

२०४७ फागुन १, ललितपुर-

प्रत्येक बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा १६ वर्ष अघिदेखि सञ्चालित हुँदै आएको बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता यसपालि यहाँको चन्द्रसूर्य पुस्तकालयको संयोजकत्वमा पाटनमा नगरव्यापी रूपमा हुने भएको छ । उक्त प्रतियोगितामा भाग लिन इच्छुकले एकजना टोलीनेता, तीन जना सदस्य र एकजना बंक्तिक सदस्य सहित आउँदो चंद्र मसान्तसम्ममा नाउँ दर्ता गराउन अपील गरिएको छ । नाउँ दर्ता गराउँदा आयोजक पुस्तकालय सहित नागबहालको हीराकाजी शाक्य र नत्वाको हीरारत्न शाक्यकहाँ गराए पनि हुने बताइएको छ । र प्रतियोगितामा सोधिने प्रश्नहरूका लागि विश्वबुद्धधर्म भाग ५, मल्लिका महारानी, वाइ. एम. बी. ए. प्रश्नोत्तरमाला, सामान्यज्ञान र बुद्धजीवनी पुस्तकहरू समावेश गरिएका छन् ।

चूडाकर्म सम्पन्न

२०४७ फागुन २५, कास्की-

शाक्य र वज्राचार्य परम्परा अनुसार बालक जन्मेपछि गरिने संस्कार अनुसार चूडाकर्म पनि एक

संस्कार हो । भगवान् बुद्धको चूडाकर्मलाई अनुसरण गरी ४ दिनसम्म अनिवार्य प्रव्रजित हुने विधि काठमाडौं उपत्यकाको चलन हो । उपत्यका बाहिर कहीं पनि बसोबास गर्ने गएकाहरू त्यहीँ विहार बनाई आफ्नो परम्परागत चूडाकर्म गर्ने गरेका छन् । सोही अनुसार पोखरामा बसोबास जमाभएकाहरूले धर्मसंघ आदि विहारको स्थापना गरी आफ्ना कुलपुत्रहरूको चूडाकर्म गर्ने गर्दै आएका छन् ।

यसै अनुरूप २०१३ सालदेखि चूडाकर्म गर्ने गरिआएको त्यस विहारमा यसपालि छैठौं पटकको रूपमा ५१ जनाको चूडाकर्म सम्पन्न गरेको छ । धर्मसंघ बुद्धविहार अन्तर्गत सदरम समाका अध्यक्ष चन्द्रमान वज्राचार्यको संयोजकत्वमा ललितपुरबाट जानुभएका आशाकाजी बज्राचार्य र स्थानीय बुद्धिमान वज्राचार्यको सहयोगमा भएको त्यस चूडाकर्म विधिपछि ज्ञानमाला भजन र विभिन्न गुम्बाका लामाहरू एवं बाजागाजा सहित चूडाकर्म गरिएका प्रव्रजित बालकहरूद्वारा देशदर्शनको रूपमा बजार परिक्रमा गराई भिक्षाटन गराइएको थियो । सो बेला प्रव्रजितका आफन्त र अरू दर्शकहरूले समेतले भिक्षा प्रदान एवं क्षीरभोजन गरेका थिए ।

कंगूर पाठ सम्पन्न

२०४७ फागुन ४, स्यांगजा-

यहाँको सिस्वारी स्थित आमापरिवारको आयोजनामा धर्मोदयसभाको शाखा मार्फत माघको श्रोपञ्चमीदेखि पूर्णिमासम्म कुस्यु लामा र पद्मध्वज तुलाचन सहित ५१ जना लामाहरूबाट महायान बौद्धधर्मको महान् ग्रन्थ कंगूर पाठ सम्पन्न भयो सो बेला बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता पनि सञ्चालन भएको थियो ।

उक्त कार्यक्रमको समापन बेलाको धर्मसभामा मुख्य अतिथिको रूपमा प्रमुख जिल्ला अधिकारी तथा प्रशासकीय अधिकृत दीनबन्धु अर्यालले बुद्धधर्मको महत्त्व र आवश्यकताबारे प्रकाश पार्नुभयो । यसैगरी शाखाका उपाध्यक्ष हरिकुमार गुरुडले स्वागत भाषण गर्दै धर्मोदय-सभा शाखाको गतिविधि प्रस्तुत गर्नुभयो । शाखाका अध्यक्ष कृष्णबहादुर गुरुडको सभापतित्वमा भएको त्यस समारोहमा कप्तान रुद्रमान गुरुडबाट आमापरिवारले समाजसेवामा लागेको विवरण दिनुभयो भने परिवारका अध्यक्ष श्रीमती भीमकुमारी गुरुड सहित सबस्यहरूबाट बौद्ध भजन प्रस्तुत भएको थियो । अन्तमा छान्तिका प्रतीक ५ बटा परेबाहरू उडाइएको थियो ।

[नेपालभाषा]

श्रामणेरपि श्रीलंकाय् ड्वंबिज्यात

११११ चित्लागा ८, ये-

थनया भिक्षु तालीम केन्द्र संघारामय् ड्वनाः न्ह्यगुगु तगिनय् उत्तीर्ण जूपि श्रामणेरपि अशोक व द्विरत्न न्यादेतक श्रीलंकाय् च्वनाः ड्वनेगुया लागी उखे-पाखे बिज्याःगु दु । संघाराम भिक्षु तालीम केन्द्रया व्यवस्थापक भिक्षु मंत्री वसपोलपित तयेत मद्रासया लं जुनाः श्रीलंका बिज्याःगु खः । नापं संघाराम भिक्षु तालीम केन्द्रया कक्षां हे न्ह्यगु तगिनय् उत्तीर्ण जूम्ह अनगारिका रुजा नं श्रीलंकाय् ड्वनेया लागी बिज्याःगु दु ।

महाविहारया वार्षिक समारोह जुल

११११ चित्लाख्व ये-

थनया ॐ बाहाःत्वालय् मंजुश्रीनक महाविहार संरक्षण सुधार संघया न्ह्यक्वःगु वार्षिक समारोह सत्व-

पूजा व संघदान जुयाःलि क्वचाल । संघया थाकुलि दान-रत्न शाक्यया सभापतित्वय् जूगु उगु समारोहस वार्षिक प्रतिवेदन ब्युसे संघया सदस्य सच्चिव सुवर्ण शाक्य वंगु ड्ये ८६,६०२।- तका ग्राम्दानो जूगु मध्यय् ३७,५०२।- तका खर्च जुयाः संघय् ४६,४००।-दां ल्यंगु खे थुखुसीया पुस्तिकाय् ल्याःचाःया विवरण छापय् जूकथं कनाबिज्यात । नापं संघया एकताबलयात न्ह्यथनाः संघपाखे जूगु सुधारया ज्याया लागी थः विहारपरिवारपाखे जक न्ह्यदंया दुने २,७१,७८६/५० दां हापं वःगु व थुगु संघय् थःपिनि परिवार बाहेक स्वीगुं दांछि दां हापं मकायेगु खे न्ह्यथनाबिज्यात ।

संघया उपाध्यक्ष पूर्णरत्न शाक्यपाखे भगवान् बुद्ध व दीपंकार तथागतपित माल्यार्पण जूगुया नापं दानरत्न, दिव्यरत्न व पूर्णरत्नपिसं महायानसूत्र महिमा पाठ जुयाः मुहजुगु उगु इलय् कलामण्डपया पाखे रत्नकाजि वजाचार्यया ग्वाहालि प्रज्वलरत्न वजाचार्यया अभिनये षोडश लास्या सहित महामञ्जूश्री चर्यान्त्यं नं प्रस्तुत जुल । संघ परिवार सहित ख्वप, थिमि, ड्वेत, सक्व व बुङ्गया परम्परा वन्द्याभिषेक याये माक्व बाहाःबहिया प्रतिनिधिपित ८० खा छे परिवारं दानप्रदान जूगु ड्व संघपाखे जलपान तथा क्षीर भोजन प्रदान जूगु उगु व्यलय् गुरु पुरोहित गुह्यहर्ष वजाचार्यं भगवान् बुद्धया हेतुवादयात न्ह्यथनाः तृष्णा व लोभ हे कारण जुयाच्चंगु दुःख सत्यया खे कसे संघदान छगू तःधंगु दान खः घयाबिज्यात ।

बुद्धधर्म धर्मया नं धर्म खः

११११ चित्लागा ६ ये-

थनया तिब्बत बौद्ध प्राज्ञ अनुसन्धान तथा प्रकाशन संस्थाया उलेज्याय् मूपाहां कथं निर्माण, यातायात

तथा आपूर्ति मन्त्री मार्शल जुलुम शाक्यं धर्म, दर्शन व संस्कृति ईड्यःनापं तुं मवन धाःसा इपि न्हावनीगु खे कनाःलि बुद्धधर्मया विषये म्हो जक खे स्यूपिनिगु लागी थुकथंया संस्थातय्पाखे मालेज्या, प्वलेज्या व लुइकेगु ज्या यानाः चेतना थकायेगुली ग्वाहालि ज्वी घयाबिज्यात । उव्यलय् सभानायःया दबुलि महास्थविर भिक्षु सुदर्शनं थाय्बायलय् लुम्बिनि व मनुया ल्याख्य शाक्यमुनि दक-सिबय् पुलांगु नां जूगु अभिलेख प्रमाण दुगु खे कमाबि-ज्यात । अथे हे अधिवक्ता दमन दुंगानां बुद्धधर्म धर्मया नं धर्म जूगुलि थुगु धर्म सृष्टि थुलं च्वेतले न्ह्यानां तुं च्वनी घयादिल । तेडबोचेया अरवतारी लामां बुद्धधर्मया विवेचना यानाबिज्या गुथा नापं भिक्षु सुमतिपाखे मानव मात्रयात सुखी यायेगु धर्म हे बुद्धधर्म खः अले थ्व ल्हासाय जीवित अरवथाय् दु धंगु खे न्ह्याथंगुया नापं उगु इलय् नागरकोछे लामा, भीमबहादुर तामाङ, पातजोर लामा, भिक्षु सुमंगल व संस्थापक निर्देशक क्षेते गुरुडपाखे नं बुद्धधर्म व थुगु संस्थाया मूयात कयाः खे न्ह्यबवःगु जुल ।

सर्वोत्कृष्ट पुरस्कार

१९९९ चिल्लागा ६, ये-

थनया सूर्य टोबाको कम्पनीया ग्वसालय् जूगु शिखर सांझ वृत्तचित्र प्रतियोगिताय् आनन्दकुटी विहारं उत्पादनयाःगु दिवंगत भिक्षु अमृतानन्द महानायकया लुमन्तिइ पिदंगु अमृताञ्जलीयात सर्वोत्कृष्ट वृत्तचित्र पुरस्कार प्राप्त जूगु दु । थुगु वृत्तचित्रया निर्देशक कर्ण शाक्य खः ।

परियत्ति शिक्षायात ग्वाहालि

१९९९ चिल्लागा ३०, यल-

थन संचालन ज्याचवंगु परियत्ति शिक्षा संस्था-

यात फोन सेट छगु महास्थविर कुमार काश्यपं प्रदान याना बिज्याःगु दु । नापं लय् लय् पतिकं फोनया शुल्क पुलेत लछिया १००।- तका दां नं वसपोलं श्रद्धा स्वरूप दोहो-लप्यगु दु ।

बौद्धसंघया पुनर्गठन

१९९९ चिल्लाथ्व ६, यल-

सुमंगल बौद्धसंघया अध्यक्ष रामरत्न शाक्य दिवंगत जुसेलि प्रा० आशाराम शाक्यया सभापतित्वय् छगु समा-जुयाः उगु बौद्धसंघया न्ह्याः जूगु दु । न्ह्याः जूकथं अध्यक्ष व उपाध्यक्ष निम्हय् गुणराज शाक्य, भीमबहादुर शाक्य व हेराकाजी सुजिकाः व सचिव तथा उपसचिव निम्हय् पूर्णमान शाक्य, विष्णु शाक्य व महेन्द्र शाक्य अले कोषाध्यक्ष व उपकोषाध्यक्षय् नानि शाक्य व सुश्री इन्द्रशोभा शाक्य चवंगु दु । उगु संघया धर्मानुशासकय् बुद्धघोष महास्थविर व सल्लाहकारय् भिक्षु सुदर्शन महा-स्थविर, भिक्षु सम्यक् ज्योति, प्रा० आशाराम शाक्य व धर्मरत्न शाक्य चवंगु दु ।

संघदान

१९९९ चउलाथ्व ३, ये-

थनया ॐ बाहाः त्वालय् पञ्चबहादुर चित्रकार व व्यक्थ्या जहान श्रीमती सुर्जमायाया श्रद्धां उपत्यकाय् बिज्यानाचवक्व भिक्षुसंघयात निमन्त्रणा यानाः भिक्षादान व भोजनदान प्रदान जुल । ५८ म्ह भिक्षु श्रामणेरपि उपस्थित जूगु उगु इलय् भिक्षुसंघर्षि पद्मसुगन्ध विहारय् मुनाः अननिस भिक्षापात्र ज्वनाः ब्वेमिया छेय्तक बिज्याः-बलय् श्रद्धालु उपासक उपासिकापिसं लेंय लेंय च्वनाः दान प्रदान याःगु खः । उव्यलय् भोजन सिधयेकाः जूगु कार्य-क्रमस सुवर्ण शाक्य दानार्पिगु परिचय ब्युसे घयाबिज्यात

“नेपालम् भिक्षुसंघया आवश्यकता व महत्त्वयात न्यायनाः
मेमेगु धर्मया प्रभाव लाःगुलि नेपाःया बौद्धसँ बौद्धपन
हे त्वःतावनाच्चवंगु दु । उकियानाः बौद्धतय् बिचय् तःधं
चिधं व थोत्यः थोमत्यःया भेदभाव पिदनाः मनुखं मनु-
यात ववत्यलाः बुद्धधर्मया इज्जत छवयाच्चवंगु दु । उकि
भिक्षुसंघया भेदभाव विहीन मानव-धर्मया किचलं गाये-
केया लागी भिक्षु संख्या बरय् यायेत हथाय् चायाच्चवंगु

उपासकत यक्व दयावयाच्चवंगु दु ।”

भिक्षु सुबोधानन्दया प्रमुखत्वय् परित्राणपाठ व
पुष्यानुमोदन नं जूगु उगु ब्यलय् पञ्चबहादुरया कायपि
पूर्णमान, शान्तकुमार, केशव, राजभाइ व जानी तथा
न्याम्ह हे कायभौपि व तारा तथा सीता निम्ह म्हाय-
पिसं दानप्रदान याःगु जुल । छथे हे त्वा.बाःया भद्रालु-
पिनिपाखँ नं दानप्रदान जूगु छः ।

इनाप

झिच्यादंसँ मदिक्क पिदनावयाच्चवंगु बौद्ध मासिक

आनन्दभूमि

थुखुसी झिंगुदँ कयनीगु जूगु दु । आः वंगु वैशाख पुन्हीया अंकया

लागी ग्यसुग्यंगु च्वसु बियाः बुद्धधर्मया प्रचारय्

तिबः बियादिसँ नापं विज्ञापन बियाः

ग्वाहालिया नापं थःथःगु ज्याखँया प्रचार यानाः

फाइदा कयादिसँ ।